

**ANNELERİN ÖZ YETERLİK DÜZEYİNİN ÇOCUKLARDAKİ
AYRILIK KAYGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE ANNELERİN
AYRILIK KAYGISI DÜZEYİNİN ARACI ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

BUĞSE BİLGİN

**IŞIK ÜNİVERSİTESİ
HAZİRAN, 2022**

ANNELERİN ÖZ YETERLİK DÜZEYİNİN ÇOCUKLARDAKİ
AYRILIK KAYGISI ÜZERİNDE ANNELERİN
AYRILIK KAYGISI DÜZEYİNİN ARACI ETKİSİNİN
İNCELENMESİ

BUĞSE BİLGİN

Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans
Programı, 2022

Bu tez, Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne Yüksek Lisans (MA)
derecesi için sunulmuştur.

IŞIK ÜNİVERSİTESİ
HAZİRAN, 2022

İŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ANNELERİN ÖZ YETERLİK DÜZEYİNİN ÇOCUKLARDAKİ AYRILIK
KAYGISI ÜZERİNDE ANNENİN AYRILIK KAYGISININ ARACI ETKİSİNİN
İNCELENMESİ

BUĞSE BİLGİN

ONAYLAYANLAR:

Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan
(Tez Danışmanı)

Işık Üniversitesi

Prof. Dr. Gülden Güvenç

Işık Üniversitesi

Doç. Dr. Erhan Alabay

Sağlık Bilimleri Üniversitesi

ONAY TARİHİ: 16/06/2022

THE MEDIATOR EFFECT OF MATERNAL SEPERATION ANXIETY ON THE RELATIONSHIP BETWEEN MATERNAL SELF EFFICACY AND SEPERATION ANXIETY LEVELS OF CHILDREN

ABSTRACT

The main aim of this study is to examine the mediation effect of maternal separation anxiety levels on the relationship between maternal self efficacy perceptions and the separation anxiety levels of their 60-72 month-old children. In addition, it is also researched whether the participants' self-efficacy perceptions and separation anxiety levels and their children's separation anxiety levels differed due to various sociodemographic variables.

In this context, the study consisted of 204 mothers of 60-72 month-old children who attend preschool. These mothers were asked to fill Sociodemographic Form, Revised Berkeley Parent Self-Efficacy Scale, Separation Anxiety Rating Scale (Parent Form) and Adult Separation Anxiety Questionnaire scales. Data analysis was performed with IBM SPSS version 22.00. Simple regression and linear hierarchical regression analyzes were used to analyze the main hypotheses of the research. As a result of the analyzes, firstly a negative relationship was found between the maternal self-efficacy level and the children's separation anxiety ($\beta = -200, p < 0,01$). Secondly, a negative relationship was found between the maternal self-efficacy level and the maternal separation anxiety ($\beta = ,263, p < 0,01$). Thirdly, a positive relationship was found between the maternal separation anxiety and the children's separation anxiety ($\beta = 312, p < 0,01$). Lastly, it was found that maternal separation anxiety has a full mediator effect on the relation between maternal self-efficacy perceptions and their children's separation anxiety levels.

As a result, this research showed that maternal separation anxiety levels has a mediator effect on the relation between maternal self-efficacy level and their children's separation anxiety level. These finding suggest that, preventive interventions for being able to recognize and dealing with anxiety would be functional for the mothers whose children begin or attend a preschool.

Key words: Preschool Children, Maternal Self-Efficacy, Adult Separation Anxiety, Child Separation Anxiety.

ANNELERİN ÖZ YETERLİK DÜZEYİNİN ÇOCUKLARDAKİ AYRILIK KAYGISI ÜZERİNDEKİ ETKİSİNDE ANNELERİN AYRILIK KAYGISI DÜZEYİNİN ARACI ETKİSİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, annelerin öz yeterlik algılarının 60-72 aylık çocuklarındaki ayrılık kaygısı düzeyine olan etkisinde annelerin ayrılık kaygısı düzeylerinin aracı etkisini incelemektir.

Bu kapsamda okul öncesi kuruma devam eden 60-72 aylık çocuğu bulunan 204 anneden Sosyodemografik Form, Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği, Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu) ve Yetişkin Ayrılık Anksiyetesi Anketi ölçeklerini doldurmaları istenmiştir. Veriler IBM SPSS 22.00 ile analiz edilmiştir. Temel hipotezlerin analizinde basit regresyon ve doğrusal hiyerarşik regresyon kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında negatif yönlü ilişki ($\beta = -.200, p < 0,01$) annenin öz yeterlik düzeyi ile annenin ayrılık kaygısı arasında negatif yönlü ilişki ($\beta = -.263, p < 0,01$) annenin ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında ise pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur ($\beta = ,312, p < 0,01$). Annelerin ayrılık kaygısının aracı etkisinin incelendiği son adımda ise annelerin öz yeterlik algısı ile çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi arasındaki ilişkide, annenin ayrılık kaygısı düzeyinin tam aracı etkisi olduğu bulunmuştur. Sonuç olarak, bu araştırma annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı ilişkisinin annenin ayrılık kaygısı aracılığıyla gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda elde edilen bilgiler ışığında okul öncesi kuruma başlayan ya da devam eden çocukların annelerinin kaygılarını fark etme ve baş edebilmelerine dair önleyici müdahalelerinin işlevsel olacağı düşünülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem, Ebeveyn Öz Yeterlik Algısı, Yetişkin Ayrılık Kaygısı, Çocuk Ayrılık Kaygısı.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim ve tez yazım sürecinde, her sorumu sabırla cevaplayan, şefkatli ve motive edici yaklaşımıyla sürecimin her aşamasında iyi ki dememe sebep olan yardımlarını benden esirgemeyen çok sevgili tez danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan'a gönülden teşekkür ederim.

Işık Üniversitesi'nde öğrenci olmaktan sayelerinde gurur duyduğum bizi geliştirecek şekilde zorlu mücadelelere sokan ve karşılığında bizim kadar mutlu olan, her sorunumuzda orada olduklarını hissettiren Doç. Dr. Berna Akçınar ve Dr. Öğr. Üyesi Selin Karaköse ve aynı zamanda süpervizyon hocam olmasından onur duyduğum Uzm. Psk. Aslı Candan Kodalak'a çok teşekkür ederim.

Bana her zaman güvenen ve yanımda olduklarını hissettiğim canım annem Nedret Dindar'a, canım babam Niyazi Dindar'a ve çok kıymetlim canımınici kardeşim Batuhan Dindar'a çok teşekkür ederim.

Bana ikinci bir aile olan ve tez yazım sürecimde kızım ile ilgilenererek desteklerini esirgemeyen ikinci annem Edeviye Bilgin'e çok teşekkür ederim.

Hayatımı çevip çevreleyen koruma kalkanlarım, tez yazım sürecinde de her zaman oldukları gibi yanımda olan, bana güç veren saymakla bitiremeyeceğim dostlarıma kalpten teşekkür ederim.

Mutluluğumla mutlu olan, başarımla gurur duyan, düştüğümde kaldıran, yorulduğumda güç veren, hayatımın her alanında olduğu gibi çalışmamda da desteğini esirgemeyen hayat arkadaşım, canım eşim Gökhan Bilgin'e ve bu satırları yazarken bile kalbimi ısıtan, varlığıyla dünyamı anlamlandıran candan öte kızım Ilgın Ada Bilgin'e sevgi dolu teşekkür ederim.

Buğse BİLGİN

*Yüksek lisans eğitimim boyunca; önce karnımda,
sonra kucuğımda, şimdi ise yanımda
bana eşlik eden kızıma...*

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
ABSTRACT	ii
ÖZET	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
BÖLÜM 1	12
1. GİRİŞ	12
BÖLÜM 2	14
2. LİTERATÜR	14
2.1 Öz Yeterliğin Tanımı	14
2.1.1 Öz Yeterliğin Kaynakları	16
2.1.2 Ebeveyn Öz Yeterliği	18
2.2 Ayrılık Kaygısı	20
2.2.1 Çocukluk Çağı Ayrılık Kaygısı.....	22
2.2.2 Yetişkin Ayrılık Kaygısı	25
2.3 İlgili Araştırmalar	27
2.3.1 Annelerin Öz Yeterlik Algısı İle Çocukluk Çağı Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar	27
2.3.2 Annelerin Öz Yeterlik Algısı İle Ayrılık Kaygısı Düzeyi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar.....	28
2.3.3 Annenin Ayrılık Kaygısı İle Çocuğunun Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar.....	30

BÖLÜM 3	33
3. AMAÇ VE HİPOTEZLER	33
3.1 Araştırmanın Amacı.....	33
3.2 Araştırmanın Hipotezleri	33
BÖLÜM 4	36
4. YÖNTEM	36
4.1 Araştırma Yöntemi	36
4.2 Örneklem	36
4.3 Veri Toplama Araçları.....	40
4.3.1 Sosyodemografik Bilgi Formu	40
4.3.2 Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (BPSE-R)	40
4.3.3 Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA).....	41
4.3.4 Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu).....	41
4.4 İşlem	42
4.5 Veri Analizi	43
BÖLÜM 5	45
5. BULGULAR	45
5.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi, Annenin Ayrılık Kaygısı ve Çocuğun Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Analizi İle İncelenmesi.....	45
5.2 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisine İlişkin Analizler.....	46
5.3 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisine İlişkin Analizler	47
5.4 Annenin Ayrılık Kaygısının, Çocuğun Ayrılık Kaygısı ve Alt Boyutları Olan Çocuğun Yalnız Kalma Korkusu ile Çocuğun Terk Edilme Korkusu Üzerindeki Etkisine İlişkin Analizler	48
5.5 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Aracı Etkisine İlişkin Analizler	48
5.6 Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Analizler	51
5.6.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	52

5.6.2 Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	55
5.6.3 Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi	58
BÖLÜM 6.....	62
6. TARTIŞMA VE SONUÇ	62
KAYNAKÇA	76
EKLER	88
ÖZGEÇMİŞ.....	102

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1 Ayrılık Kaygısı Bozukluğunun DSM-V Tanı Kriterleri.....	23
Tablo 2.2 Ayrılık Kaygısı Bozukluğunun ICD 10 Tanı Kriterleri.....	24
Tablo 4.1 Araştırma Örnekleme İlişkin Demografik Bilgiler.....	38
Tablo 4.2 Normal Dağılım Varsayımları için Betimsel İstatistikler	43
Tablo 5.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi, Annenin Ayrılık Kaygısı ve Çocuğun Ayrılık Kaygısı Arasındaki Korelasyon Analizine Dair Bulgular.....	46
Tablo. 5.2 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisinin Basit Regresyon Analizleri	46
Tablo 5.3 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisinin Basit Regresyon Analizleri	47
Tablo 5.4 Annenin Ayrılık Kaygısının, Çocuğun Ayrılık Kaygısı ve Alt Boyutları Olan Çocuğun Yalnız Kalma Korkusu ile Çocuğun Terk Edilme Korkusu Üzerindeki Etkisinin Basit Regresyon Analizleri	48
Tablo 5.5 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Medyatör Etki Analizi Bulguları	50
Tablo 5.6 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinden Alınan Puanların Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	53
Tablo 5.7 Gelir Düzeyine Göre Annenin Öz Yeterlik Puanlarının LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi.....	55
Tablo 5.8 Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	56
Tablo 5.9 Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişilerin Göre Çocuğun Ayrılık Kaygısı Puanları Bazında LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi	58
Tablo 5.10 Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları	59
Tablo 5.11 Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişilerin Göre Annenin Ayrılık Kaygısı Puanları Bazında LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi.....	61

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 5. 1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Aracı Etki Analizine İlişkin Katsayılar.....	51
--	----

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Doğum ile başlayan ve okul öncesi dönemi de kapsayan yaşamın ilk evresi bireyin fiziksel, sosyal ve duygusal açılardan gelişimi için en önemli dönem olarak kabul edilmektedir (Yörükoğlu, 2000). Bu dönemdeki çocuklar sosyal, duygusal, bilişsel, dil, özbakım ve motor becerileri çevresindeki yetişkinlerle ve yaşlılarıyla etkileşim kurarak kazanır (Arslan, 2007). Bu gelişimin desteklenmesinde çocuğun ilk karşılaştığı yer olan aile ortamı büyük rol oynamaktadır. Bireyin doğduğu andan itibaren ihtiyaçlarını karşılayan birincil bakım vereni ise annesidir (Kotil, 2010). Annelerin çocuk yetiştirme davranışlarını etkileyen unsurlardan biri çocuk yetiştirmeye dair duygu, düşünce, tutum ve inançlarıdır (Grusec, 2006). Annelerin ebeveynliğe yönelik kendilerini yeterli hissetmeleri, beklenen davranışı gerçekleştirme ihtimallerini arttırmakta ve bu durum çocuklarının iyilik halini yordamaktadır (Bandura, 1977). Annelerin öz yeterliklerinin yanı sıra, annelerin doğumdan itibaren çocukları ile kurduğu ilişkinin, annenin mizaç özelliklerinin çocuğun stresle başa çıkmasında ve kaygı geliştirmesinde önemli rol oynadığı görülmektedir (Erermiş vd., 2008).

Brooker (2008), okula başlamanın çocuk ve ebeveyn için yeni bir deneyim olduğunu belirterek, okul öncesi dönemin hem çocuğu hem de ebeveyni okula hazırlayıcı bir rol üstlendiğini ifade etmektedir. Çocuğun doğumundan itibaren kendisini güvende hissettiği aile ortamından ilk kez uzun süreli ayrılması okul öncesi eğitim kurumuna başlama zamanıdır. Okul öncesi eğitim kurumu, çocuklar için oldukça yeni ve yalnız hissedebilecekleri kalabalık bir ortam olarak algılandığında ayrılma kaygısı yaşamalarına neden olabilmektedir. Yapılan araştırmalar çocukların ayrılık kaygısı geliştirmelerinin annenin ayrılık kaygısına sahip olup olmaması ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Çocukluk döneminde başlayabilen ve yetişkinlik döneminde devam edebilen ayrılık kaygısının ortaya çıkışı ile ilgili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde ebeveynlerin çocukla yaşantısının önemini vurgulayan pek çok araştırmaya rastlanmıştır (Dick Niederhauser ve Silverman, 2006; Hudson, Dodd, ve Bovopoulos, 2011). Bununla birlikte çocuğun ayrılık kaygısı ile annenin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen pek çok araştırma da göze çarpmaktadır (Manicavasagar vd., 2001; Peleg vd., 2006; Stone vd., 2015; Çetin, 2017; Küçüköyük, 2015). Literatürde anne öz yeterliği ve çocuğun kaygısı arasındaki ilişkinin çalışıldığı kaynaklara da rastlanmıştır (Herren, In-Albon ve Schneider 2013; Lange vd., 2005; Hill ve Bush, 2001). Bu çalışmalarda ise ebeveynlik öz yeterliği ile çocuğun kaygısı arasında negatif yönlü ilişkiye rastlanmıştır.

Annenin ayrılık kaygısı ile annenin öz yeterliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymak üzere yapılan çalışmalara bakıldığında Hsu ve Sung (2008); ilk defa anne olan bireylerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile ebeveynlik öz yeterliği arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında; ebeveynlik öz yeterliği yüksek olan annelerin ayrılık kaygısı düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çetin (2017), çocuğun ayrılık kaygısı ile anne babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumunu inceleyen araştırmasında ebeveynliğe yönelik tutumu ebeveynliğe yönelik yeterlik algısı, ebeveynlik görevine yönelik ilgi ve ebeveynlik görevinden sağlanan doyum alt boyutları üzerinden çalışmıştır. Bu bakımdan önerilen bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Ancak annelerin öz yeterliği doğrudan çalışılmadığı gibi annenin ayrılık kaygısı ile öz yeterlik arasındaki ilişkiye de odaklanılmamaktadır.

Tüm bu bilgilerin ışığında yukarıda bahsedilen annelerin öz yeterlik düzeyi, annelerin ayrılık kaygısı ve çocukların ayrılık kaygısının ayrı ayrı çalışıldığı ve aralarında anlamlı ilişkilerin olduğu çalışmalara rastlansa da söz konusu değişkenlere dair önceki araştırmalarda elde edilen anlamlı ilişkilerin, aracılık hipotezleri üzerinden bir arada çalışıldığı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu sebeple annelerin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı düzeyine olan etkisinde annenin ayrılık kaygısı düzeyinin aracı etkisini incelemeyi amaçlayan bu çalışmanın literatürde özgün bir çalışma olarak yerini alacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 2

2. LİTERATÜR

Araştırmanın bu bölümünde sırasıyla öz yeterlik, öz yeterliğin kaynakları, ebeveyn öz yeterliğı, ayrılık kaygısı, çocuk ve yetişkin ayrılık kaygısı kavramları kuramsal açıdan açıklanmaya çalışılmıştır. Bu kavramlara dair araştırmalara bu bölümde yer verilmiştir.

2.1 Öz Yeterliğin Tanımı

Alan yazında öz yeterlik algısı (Kıvanç, 2020; Aşkar ve Umay, 2001), yetkinlik beklentisi (Kuzgun, 2000), öz yeterlik inancı (Bıkmaz, 2002) ve öz etkililik (Konuk Şener, 2011) gibi kavramlarla ifade edilen öz yeterlik kavramı; ilk defa 1977 yılında Bandura'nın "Psikolojik Tekrar - Öz Yeterlik: Davranış Değişikliği Teorisini Birleştirmeye Doğru" adlı çalışmasında açıklanmaya çalışılmıştır. Öz yeterliğin tanımı, nasıl geliştiğı ve davranışa nasıl etkileri olduğu gibi alanlara dair açıklamalar getiren bu çalışmanın ardından öz yeterlik kavramı birçok araştırmaya konu olmuş ve birçok değişken ile ilişkisi incelenmiştir. Öz yeterlik (self-efficacy) kavramı kişinin bir davranışı gerçekleştirmek için gerekli olan davranış kalıplarının kendisinde var olup olmadığına dair kişisel algısı olarak tanımlanmaktadır (Bandura, 1982). Bir diğer deyişle, kişinin yeterliliğine dair kendini algılayış biçimi olarak ifade edilmektedir.

Teti ve Gelfand (1991), öz yeterliğı kişinin belirli bir durum ile ilgili yetkin ve yeterli davranma becerisine sahip olup olmadığına dair algısı olarak tanımlamaktadır. Bireyin zorluklar karşısında ne kadar çaba harcayacağı, bu zorluğu aşmak için ne kadar mücadele edeceği, farklı çözüm yolları deneyip denemeyeceğine karar vermesi öz yeterlik inancından önemli ölçüde etkilenmektedir. Bir diğer deyişle, seçimler yapma,

girişimde bulunma, kararlı ve istikrarlı olma, farklı koşullara uyum sağlama gibi becerilerin öz yeterlik inancıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir (Shunk, 1995).

Senemoğlu (2015), öz yeterliği kişinin zorluklarla mücadele ederken yaşadığı durumun üstesinden gelip gelemeyeceğine dair, kendisinde var olan davranış kalıplarını değerlendirdiği, bu konuda kendisine olan inancı ve kendisi hakkındaki yargıları olarak tanımlamaktadır. Buna göre kişilerin davranış dağarcığında yapılması gereken davranışa dair beceriler bulunsa dahi kişinin algısı o davranışta bulunmaya dair istek ve güdüsünü etkileyebilmektedir. Bu sebeple öz yeterliğin kişilerin nasıl düşüneceğini, nasıl hissedeceğini, nasıl hareket edeceğini belirleyen önemli faktörlerden olduğu söylenebilir. Bununla birlikte öz yeterlik inancının, bireyin hem kendisinde var olan davranış eğilimlerini ortaya çıkarmada hem de yeni davranış oluşumunda anahtar role sahip olduğu söylenebilir.

Bandura (1986) öz yeterliği yüksek bireylerin bilişsel, sosyal ve davranışsal becerilerini düzenleme yeteneklerinin güçlü olduğu belirtilmektedir. Bireyin eylemde bulunmak için uygun alternatifler geliştirme kapasitesinin de güçlü olması gerektiğine vurgu yapan Bandura (1986) öz yeterliğin hem bilişsel hem de davranışsal olarak iki boyutta değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bireylerin bir eylemde bulunmak için sahip oldukları bilgi ile çevreyle girdikleri etkileşimin çıktılarını bir bütün olarak değerlendirilerek davranışın ortaya konmasına olanak sağlamaktadır. Kişiler bir sorunla karşılaştıklarında, bu problemi çözmeye dair bir şey yapabileceklerine inanırlar ise davranışta bulunma olasılıkları da artar. Burada “ben yapabilirim.” demek, kişinin uygun davranışlar sergilemesine olanak sağlar (Schwarzer, 1993). Maddux (2002), stres, kaygı, engellenmeler gibi olumsuz durumlar karşısında dahi kişilerin davranış sergilemeleri ve bu davranışı tekrarlama çabalarının öz yeterlikleri ile yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır.

Donald (2003)'a göre öz yeterlik, kişinin dünya hakkında bildiklerini, yapabilecekleri ışığında değerlendirerek bir yargıya varmasıdır. Öz yeterlik, kavramsal olarak özgüven (Shunk, 1990), öz düzenleme ve başarı beklentisi kavramları ile de yakından ilişkilidir. Bir alanda düşük öz yeterliğe sahip olan bir birey bir başka alanda yüksek öz yeterliğe sahip olabilir. Bu açıdan öz yeterlik, özgüven kavramından ayrılmaktadır. Öz yeterlik, geleceğe yönelik kaygı ve korkuları azaltabileceği gibi önceden yapılmış eylemler hakkında da başarılı olma çabasını etkileyebilmektedir. Bireylerin yeterliliklerine dair algıları, geleceğe yönelik

davranışlarını etkileyebileceği gibi davranışta bulunma motivasyonlarını da önemli ölçüde etkilemektedir.

Bandura, öz yeterlik algısının bireyin etkinlikleri seçimini, güçlükler karşısında sebatını, çabalarının düzeyini ve performansını etkilediğini vurgulamıştır. Bu açıdan bakıldığında, öz yeterlik algısı yüksek olan bireylerin bir işi başarmak için daha çok çaba sarfettikleri, olumsuzlukla karşılaştığında kolayca pes etmedikleri, istikrarlı ve sabırlı olduklarını göstermektedir (Akşar ve Umay, 2001). Ortaya konan davranışın istenen sonuca götüreceğine dair inancı olan kişilerin “Ne yaparsam yapayım olmayacak.” diyen kişilerden daha fazla harekete geçecekleri düşünülmektedir.

2.1.1 Öz Yeterliğin Kaynakları

Bandura (1997), öz yeterliğin dört kaynak tarafından belirlendiğini belirtmektedir. Bu kaynaklar, doğrudan yaşantılar, dolaylı yaşantılar, sözel ikna ve bireyin fizyolojik ve duygusal durumu olarak sınıflandırılmaktadır.

2.1.1.1 Doğrudan Yaşantılar

Doğrudan yaşantılar, bireylerin kendi yaşantıları sonucunda kazandığı kişisel deneyimleridir. Kişinin başarılı deneyimlerini, kendi çabası, bilgisi ve davranışına bağlaması öz yeterlik inancının oluşumunda ve güçlenmesinde en etkili kaynaklardan biridir. Bir davranış ortaya konduğunda başarılı olur ise bu davranışın yeni durumlarda da tekrarlanma sıklığı artacak ve kişilerin bu deneyime dair yeterlilik inançları da gelişecektir (Bandura, 1977). Aynı zamanda başarılı deneyimlerin kişi üzerinde ödül etkisi yaratması benzer davranışlar sergileme olasılığını arttırmaktadır (Synder ve Lopez, 2005). Öz yeterlik inancı yüksek olan kişiler bir konuda başarısız olduklarında yaşadıkları olumsuzluklardan da daha az etkilenmektedirler (Bandura, 1994). Yetenekleri konusunda kendilerine dair algıları zayıf olan kişiler ise kendi potansiyelleri doğrultusunda hareket etmekten kaçınacak ve zorluklar karşısında mücadele etmekte kararlı olmayacaklardır.

2.1.1.2 Dolaylı Yaşantılar

Sosyal Öğrenme Kuramı'nda detaylıca açıklanan bu kavram da öz yeterlik gelişiminde önemli etkiye sahiptir. Bireyler doğduğu andan itibaren çevrelerindeki olayları gözlemler ve bu gözlemlerinin sonucunda bir yargıya ulaşırlar (Bandura,

1989). Bireyler, kendileri ile benzer yaşantılara sahip olduklarını düşündükleri bireylerin ortaya koyduğu eylemleri görerek ve izleyerek benzer durumlarda kendilerinin nasıl davranacakları hakkında izlenim oluşturur ve bir yargıya varırlar (Hackett ve Betz, 1981). Bıkmaz (2017), kişilerin benzerlik kuramadığı durumlarda ise gözlenen kişinin davranışının bireylerin öz yeterlik inançları üzerinde etkisi olmadığını belirtmektedir. Shunk (1995) ise bireylerin kendilerini daha deneyimsiz hissettikleri ya da kendi yeteneklerine dair şüphe ile yaklaştıkları alanlarda başkalarını izleme ve onların davranışlarından etkilenme olasılıklarının artacağını aktarmaktadır. Bu ve benzer durumlar, öz yeterlik inancının oluşumunda dolaylı yaşantıların önemini ortaya koymaktadır.

2.1.1.3 Sözel İkna

Sözel ikna, bireylerin bir görevi yerine getirmeleri için çevresindekilerin onun yapabileceklerine dair sözlü değerlendirmelerini kapsamaktadır. Bu bağlamda yapılan değerlendirmeler teşvik, nasihat, öğüt gibi farklı şekillerde olabilir. Bireylerin geribildirim verişi şekli, öz yeterlik algısının gelişimini etkiler (Senemoğlu, 2015). Bandura (2000), öz yeterlik inancının gelişimini destekleyen en kritik sözel ikna şeklinin, kişilere ilgileri doğrultusunda gerekli becerileri sağlamaya çalışarak ve beceri gelişimi için kolaydan zora doğru aşamalar oluşturarak sunmak olduğunu aktarmıştır. Bireyin karşısındaki kişiden etkilenme düzeyi ise kişinin uzmanlığı, güvenilirliği, gerçekçi geribildirimlerde bulunuşu, cesaretlendiriciliği ve verdiği öneriye dair yaşantılara sahip olup olmadığından etkilenir (Hackett ve Betz, 1981).

Bireylerin zorluklarla mücadele ederken, çevresindekilerin ona inanması ve bu yöndeki gerçekçi fikirlerini aktarması güçlü öz yeterlik inancı geliştirmeye yardımcı olmaktadır. Ancak kişilerin gerçekçi olmayan ve cesaretlendirme amacıyla yaptığı geribildirimlerin sonucunda kişilerin başarısızlıkla sonuçlanan deneyimleri hayal kırıklığı yaratmakta ve öz yeterlik inancının gelişimi açısından risk oluşturmaktadır (Bandura, 2000). Bununla birlikte kişilerin zorluklar karşısında başarılı olamayacaklarına ya da bu görevi tamamlamak için gerekli becerilere sahip olmadıklarına dair geribildirimler verilmesi, kişilerin zorlu görevlerden kaçma ve görevi yarıda bırakma eğilimlerini arttırmaktadır (Hayden, 2013).

2.1.1.4 Fizyolojik ve Duygusal Durum

Bireylerin içinde buldukları hem fiziksel hem de duygusal durumları; kendilerini, kendi performanslarını ve yapabileceklerini değerlendirmede ve öz yeterlikleri üzerinde önemli role sahiptir. Bireyler kendilerini ve yeteneklerini değerlendirirken içinde buldukları fizyolojik ve duygusal durumlarından aktarılan bedensel semptomları göz önünde bulundurabilirler. Olumlu duygu duruma sahip kişiler olumsuz duygu durumunda yapabileceklerine dair yeterlilik algısından daha yüksek yeterlilik inancına sahiptir. Bu durum bireylerin olumlu duygu duruma sahip iken daha çok başarılı oldukları deneyimleri hatırlama eğilimlerinden kaynaklanıyor olabilir (Kavanagh ve Bower, 1985). Ruhsal ve bedensel iyilik haline sahip bireylerin, yapılması gereken görevler karşısında, uygun çözümler bulma, alternatif yollar deneme, zorluklar karşısında yılmama ve uygun performans sergileme olasılıkları da daha fazladır.

2.1.2 Ebeveyn Öz Yeterliği

Ebeveyn öz yeterliği, kişilerin ebeveynlik rolüne dair beklentileri çerçevesinde, çocuklarının gelişimi, iyilik hallerinin korunması, ihtiyaçlarının karşılanması ve davranışlarında olumlu yönde değişim gerçekleştirme kapasitelerinin kendilerinde var olup olmadığı hakkında inançları olarak tanımlanmaktadır (Teti ve Gelfand, 1991). Bandura'nın (1992) teorisine göre, öz yeterlik inançları sadece bireylerin nasıl düşündüklerini ve hareket ettiklerini değil, aynı zamanda nasıl davrandıklarını ve nasıl hissettiklerini de etkilemektedir. Coleman'a (1998) göre ebeveynlik öz yeterliği, ebeveyn olarak yapılması gerekenleri gerçekleştirmeye dair ebeveynin kendisini ne derece yeterli gördüğüne dair inancıdır. Montigny ve Lacharite (2005) ise ebeveyn öz yeterliğini, ebeveynin çocuğun temel bakımına yönelik yerine getirmesi gereken görevlere ilişkin kendi kapasitesi hakkında yargıları ve inançları olarak tanımlamaktadır. Coleman ve Karraker (1997); düşük ebeveyn öz yeterliğine sahip bireylerin ebeveynlikte uygun davranışlar sergilemek için daha çok çaba sarf edecekleri düşünülürken; sanılanın aksine yüksek ebeveynlik öz yeterliğine sahip bireylerin daha fazla çaba sarf ettiklerini ortaya koymuşlardır.

Ebeveyn öz yeterliğinin gelişiminde birçok araştırmacı farklı açıklamalarda bulunmuştur. Grusec ve arkadaşları (1994), ebeveynlik öz yeterliğine ilişkin inançların üç kaynaktan beslendiğini aktarmaktadırlar. Bunlardan ilki, kişinin içinde bulunduğu

toplumun kültürel yapısı iken, diğeri ebeveynlerin kendi çocukları ile yaşadıkları deneyimler olarak aktarmaktadır. Bir diğerkaynak ise ebeveynlerin kendi çocukluğunda ebeveynleri ile olan ilişkileri ve kendi ebeveynlerinin ebeveynlik tarzlarıdır. Coleman ve arkadaşları (1998) da benzer şekilde, ebeveynlerin kendi ebeveynleriyle yaşadıkları deneyimler sonucunda zihinlerinde oluşturdukları ebeveynlik imajının öz yeterlik gelişiminde önemli bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadırlar.

Coleman ve Karraker (1997), anne babaların ebeveynlik becerilerinde kendilerini yeterli hissedebilmelerinin bazı özelliklerle ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Buna göre;

- Çocuk bakımına dair temel bilgilere sahip olma,
- Çocuk bakımına dair yerine getirilmesi gereken görevler hakkında kendine güvenme,
- Çocuğun bakımına dair yapılması gereken görevlerde ebeveynler, aile üyeleri ve arkadaşlar gibi kişinin sosyal çevresi tarafından destekleneceğine inanması faktörlerinin etkili olduğunu öne sürmüşlerdir.

Ebeveynlik öz yeterliği literatürde farklı şekillerde ele alınmıştır. Bunlardan ilki, ebeveynliğe dair belirli bir görevde (örneğin, tuvalet eğitimi, okula başlama süreci vb.) kendi becerilerini nasıl algıladığına odaklanan göreve özgü yaklaşımdır (Ballenski ve Cook, 1982; Teti ve Gelfand, 1991). Bir diğeryaklaşım ebeveynliği daha geniş ve genel olarak değerlendiren alana özgü yaklaşımdır. Buna göre, çocuğun dil gelişimi, duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanması gibi daha genel görevlerde ebeveynin kendisini ne derece yeterli hissettiğine odaklanılır (Bandura, Barbaranelli, Caprara ve Pastorelli, 1996). Sonuncusu ise, öz yeterliğin ebeveynlik içindeki bir alan olduğuna odaklanan yaygın alan yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda ise, belirli bir ebeveynlik görevi olmadan kendisine dair genel yeterlik algılarına odaklanılmaktadır (Dumka, Stoerzinger, Jackson, ve Roosa, 1996; Wells-Parker, Miller ve Topping, 1990).

Bandura (1989), yaşamsal stresörlerin öz yeterlik inancı üzerinde önemli etkisinin olduğunu vurgulamaktadır. Yaşamsal stresörlerle başa çıkabildiklerini düşünen bireylerin gelecekte yaşayacakları zorluklarda da kendilerine daha çok güvendikleri görülmüştür. Ebeveynler için çocuklarının doğumu, okula başlayışı, ergenliğe geçişi, ilk defa evden ayrılışı, evliliği gibi durumlar yaşamsal stresörlerin başında gelmektedir (Kotil, 2010). Ebeveynlerin öz yeterlik algılarının ilk çocuklarının doğumu ve çocuklarının ergenliğe geçişi gibi dönemlerden etkilendiği birçok

araştırma tarafından ortaya konmuştur (Caprara, Regalia, Scabini, Barbaranelli, ve Bandura, 2004; Yıldırım, 2015). Çocukların okul öncesi kuruma başladıkları dönem hem çocuk hem de ebeveynler için önemli bir dönem olduğundan bu evrenin öz yeterlik üzerine etkisini incelemek amacıyla çeşitli araştırmalar yapıldığı bilinmektedir (Kıvrak Kunt, 2019; Baş, 2019; Kotil, 2010). Bir sonraki bölümde tam da bu evrede en fazla yaşanılan psikososyal sorunlardan biri olan ayrılık kaygısına odaklanılacak ve bu kavramın hem çocuk hem de ebeveynler tarafından nasıl tecrübe edildiği ayrıntılarıyla anlatılacaktır.

2.2 Ayrılık Kaygısı

Ayrılık kaygısı, geçmişten günümüze birçok kuramcı ve araştırmacı tarafından incelenen, açıklanmaya çalışılan psikoloji literatürü açısından oldukça önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Freud (1905), bebeğin temel bakımını sağlayamadığı için başka birinin varlığına muhtaç olduğunu aktararak, annenin bebeğin ihtiyaçlarını karşılayabilecek ilk nesnesi olduğunu belirtmiştir. Annenin varlığı bebeğin doyum sağlayan libidosunun tatmin edilmesi anlamına geldiği için, annenin olmadığı durumlarda libidonun kaygıya dönüştüğünü aktarmıştır (Freud, 1926).

Fairbain (1943), kaygının en eski ve en ilkel formunun çocuklardaki ayrılık kaygısı olduğunu belirterek, ayrılma kaygısını tüm psikopatolojilerin temeli olarak nitelendirmiştir. Melanie Klein (1950), çocuğun saldırgan dürtülerini annesine yansıtması sebebiyle kendisini annesine zulmeden olarak gördüğünü ve annesinin her gittiğinde onu cezalandırarak bir daha geri dönmeyeceğini düşündüğünü ve kaygı yaşadığını ifade etmektedir. Bu durumu ise “zulüm görme kaygısı” olarak adlandırmıştır.

Mahler, Pine ve Bergman (1975), yaşamın ilk altı ayı ile otuz altı ayı arasında kalan dönemini, bebeğin ilerideki yaşamındaki nesnelere kuracağı ilişkiyi belirleyen ayrılma-bireyleşme dönemi olarak adlandırmışlardır. Ayrılma kavramını, çocuğun annesi ile olan ortak yaşamsal alanından çıkışı, bireyleşme kavramını ise benliğine dair farkındalığının artarak ayırt edici özelliklerini bilinçli bir şekilde fark ediş olarak açıklamaktadır (Topcu, 2016). Bu dönemde çocuk bir yandan anneden ayrılarak bireyleşirken bir yandan da hala annesinin ilgi ve sevgisine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle, ayrılma kaygısının dönemin karakteristik özelliği olduğunu belirtmişlerdir.

Ayrılık kaygısına dair literatürde birçok açıklama bulunsa da Ayrılık Kaygısı olarak patolojik bir duruma ilk defa 1932 yılında Broadwin vurgu yapmıştır. Okul reddini kaygı ve korku ile açıklayan Broadwin (1932), ayrılık kaygısının okula gitmeme, gitmek istememe, okul reddi ve okuldan kaçma gibi belirtilerle kendini gösterdiğini aktarmıştır. Johnson ve arkadaşları (1941) ise okula gitmekten kaçınmayla ilgili yoğun kaygı duyma hali olarak tanımladıkları “okul reddi” terimini kullanmışlardır. Araştırmacılar okula gitmeyi reddeden çocukların davranışlarının iki grupta sınıflandırmaktadırlar. Bunlardan ilkinde davranışlar, ebeveynlerinin kararlarına karşı gelme amacı ve okula gitme isteğinin olmamasından kaynaklanırken, ikinci grupta ise kaygı ve korkudan kaynaklı okula gitmeyi reddetme davranışı görülmektedir. Birinci grubun davranışı okuldan kaçma olarak adlandırılırken ikinci grubun davranışı okul fobisi ve ayrılık kaygısı olarak adlandırılmaktadır (Bahalı ve Tahiroğlu, 2010).

Ayrılık kaygısının geniş çaplı ve detaylı araştırılması, psikopatolojik açıdan değerlendirilmesi ve sınıflandırılması ise Bowlby'nin “Bağlanma Kuramı”na dayanmaktadır (Bowlby, 1959). Bowlby ayrılık kaygısını “Bireyin annesi veyahut bağlanma figüründen ayrılması veya ayrılma beklentisi yaşadığı durumda ortaya çıkan aşırı kaygı hali” olarak tanımlamaktadır. Bowlby, bebeğin duygusal bağ kurduğu kişilerle yakın olma isteğinin ve duygusal bağ kurduğu kişiden (anneden) ayrıldığı durumlarda kaygı duymasının doğal olduğunu, zaman içerisinde gelişmesi gereken bir gelişim görevi olduğunu aktarmaktadır. Bir diğer deyişle, bebeğin temel bakım vereni ile kuracağı ilişkinin niteliğine göre hem dünya hem de kendisine dair güven duygusunu geliştirebilmesi için başlangıçta onun bakımını, fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarını üstlenen kişinin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Bebeğin bağlanma nesnesinden ayrıldığında ve onu tekrar göremeyeceğini düşündüğü durumlarda kaygı duymasının bebeği olası tehlikelerden koruması açısından da erken dönemde işlevsel bir role sahip olduğu söylenebilir (Bowlby, 1973).

Mary Ainsworth ise Bowlby'nin kuramsal açıklamalarını deney ortamında gözlemlene olanağı sağlayan bebek ile anne (temel bakımı üstlenen kişi) arasında güven ilişkisinin nasıl kurulduğuna dair “yabancı ortam deneyi” ni tasarlamıştır (Bretherton, 1992). Bu deneyde anne ve bebeğin oyuncaklarla dolu bir odada, çocuk ve anne birlikte, yabancı birinin ortamda bulunması, annenin odadan çıkması, bebekle yabancıların aynı ortamda bulunması gibi farklı durumlar yaratılarak bebeğin tepkileri hakkında detaylıca bilgi toplanmıştır. Annenin ortamdan ayrıldığında çocuğunun

verdiği tepki, bebeğin yabancı ile kurduğu ilişki ve annenin ortama döndüğünde çocuğunun verdiği tepkilere göre üç farklı bağlanma tarzının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; güvenli bağlanma stiline sahip bebeklerin, anne ortamdan ayrıldığında rahatsızlık hissetmelerine rağmen bunu tolere edebildikleri ve çevreyi keşfetmeye dair ilgilerini kaybetmedikleri görülmüştür. Kaygılı bağlanma stiline sahip bebeklerin, anneye daha yapışık olduğu; anne ortamdan ayrıldığında yoğun tepkiler gösterdiği ve anne ortama döndüğünde bu yoğun tepkilerin devam ettiği görülmüştür. Kaçıngan bağlanma stiline sahip bebeklerin ise, annenin ortamda bulunması, ortamdan ayrılması veyahut ortama geri gelmesi durumlarına ilgisiz kaldığı, yoğun tepkiler göstermediği görülmüştür (Ainsworth vd., 1978).

Çocukluk döneminde ayrılık kaygısı yaşamamanın nedenleri incelendiğinde ailelerin çocuk yetiştirme tarzları, ebeveynlerin kaygı ve depresyonu, ebeveynlerin yokluğu ve ailede kaybın varlığı, mizaç özelliklerinin, genetik ve nörobiyolojik faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir (Dick Niederhauser ve Silverman, 2006; Bowlby, 2012; Tüzün ve Sayar, 2006; Cochran vd., 2013).

2.2.1 Çocukluk Çağı Ayrılık Kaygısı

Çocuğun ruhsal gelişimi için doğumdan üç yaşa kadar doğal bir süreç olarak görülen ayrılık kaygısının belirtilen yaşlardan sonra da devam etmesi, uzun sürmesi, şiddeti ya da işlevselliği bozması durumunda ayrılık kaygısı tanısı konmaktadır (APA, 1994; Bowlby, 1973). Ayrılık Kaygısı Bozukluğu'nun temel özelliği, çocuğun temel bakım verenden uzak olmaya dair yineleyici bir kaygı yaşamaması durumudur. Yapılan araştırmalar, ayrılmaya dair endişe hali, yanında tanıdığı bir yetişkin olmadan yalnız kalamama, yalnız kalmayı reddetme ve evden ya da güvendiği yetişkinden uzakta uyumayı reddetmenin ayrılık kaygısı bozukluğunda en sık rastlanan semptomlar olduğunu ortaya koymuştur (Allen vd., 2010).

Ayrılık kaygısı bozukluğu ilk defa DSM III'te ve DSM III-TR'de 18 yaş öncesi ortaya çıkan çocukluk ve ergenlik dönemine özgü bozukluklar kategorisinde, çekinme bozukluğu ve aşırı kaygı duyma bozukluğuyla birlikte tanılanmıştır (APA, 1980; APA, 1987). DSM IV ve DSM IV-TR'de de aynı kategoride sınıflandırılan bozukluğun en az iki hafta devam etme koşulu değiştirilerek dört haftaya çıkarılmıştır (APA, 1994; APA, 2000). DSM V'te kategorisel bir değişiklik yapılarak "Kaygı Bozuklukları" altında yer verilmiş ve bozukluğun 18 yaş altında başlama koşulu kaldırılmıştır (APA, 2014) (Tablo 2.1).

Tablo 2.1 Ayrılık Kaygısı Bozukluğunun DSM-V Tanı Kriterleri

A. Aşağıdakilerden en az üçünün olması ile belirli, kişinin bağlandığı insanlardan ayrılmasıyla ilgili, gelişimsel olarak uygun olmayan ve aşırı düzeyde bir kaygı ya da korku duyması:

1 Evden ya da bağlandığı başlıca kişilerden ayrılacak gibi olduğunda ya da ayrıldığında hep aşırı tasalanma.

2 Bağlandığı başlıca kişileri yitireceği ya da bu kişilerin başına hastalık, yaralanma, yıkım, ölüm gibi kötü bir olay geleceğiyle ilgili olarak, sürekli bir biçimde aşırı tasalanma

3 Bağlandığı başlıca kişilerden birinden ayrılmaya neden olacak, istenmedik bir olay (örn. Kaybolma, kaçırılma, bir kaza geçirme, hastalanma) yaşayacağıyla ilgili olarak, sürekli bir biçimde, aşırı tasalanma.

4 Ayrılma korkusundan ötürü, okula, işe ya da başka bir yere gitmek için dışarı çıkmayı, evden uzaklaşmayı hiç istememe ya da buna karşı koyma.

5 Evde ya da başka ortamlarda tek başına kalmaktan ya da bağlandığı başlıca kişilerle birlikte olmamaktan, sürekli bir biçimde, aşırı korku duyma ya da bu konuda isteksizlik gösterme

6 Evin dışında ya da bağlandığı başlıca kişilerden biri yanında olmadan uyuma konusunda isteksizlik gösterme ya da buna karşı koyma.

7 Yineleyici bir biçimde, ayrılma konusunu da içeren kabuslar görme.

8 Bağlandığı başlıca kişilerden ayrıldığında ya da ayrılacak gibi olduğunda bedensel belirtilerle (örn. baş ağrıları, karın ağrıları, bulantı, kusma) ilgili yineleyen yakınmalarının olması

B. Bu korku, kaygı ya da kaçınma süreklilik gösterir, çocuklarda ve ergenlerde en az dört hafta, erişkinlerde altı ay ya da daha uzun sürer.

C. Bu bozukluk, klinik açıdan belirgin bir sıkıntıya ya da toplumsal, okulla ilgili, işle ilgili alanlarda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşmeye neden olur.

D. Bu bozukluk, otizm açılımı kapsamında bozuklukta değişikliğe aşırı direnç göstermekten ötürü evden ayrılmaya karşı koyma, psikozla giden bozukluklarda ayrılmaya ilişkin sanrılar ya da varsanılar, agorafobide güvenilir bir eşlikçi olmadan dışarı çıkmaya karşı koyma, yaygın kaygı bozukluğunda önem verdiği diğer kişilerin başına bir hastalık ya da başka kötü bir olay gelecek olmasından ötürü kaygılanma ya da hastalık kaygısı bozukluğunda bir hastalığının olduğuna ilişkin kaygı duyma gibi başka bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamaz.

ICD 10 sınıflandırma sisteminde ise “Genellikle Çocukluk ve Ergenlikte Başlayan Davranışsal Ruhsal Bozukluklar” kategorisinde yer alan ayrılık kaygısı bozukluğunun başlama yaşının altı yaştan önce olması gerektiği koşulu yer almıştır(WHO, 1993)(Tablo 2.2).

Tablo 2.2 Ayrılık Kaygısı Bozukluğunun ICD 10 Tanı Kriterleri

A. Aşağıdakilerden en az üçü:

1 Temel bağlanma figürlerine zarar gelebileceği ya da onların yitirileceği ile ilgili gerçekçi olmayan ve aşırı endişe ya da bağlanma figürlerinin ölümüyle ilgili sürekli endişeler.

2 Kötü olayların çocuğu temel bağlanma figüründen ayıracağı konusunda gerçekçi olmayan ve aşırı endişe (örneğin çocuğun kaybolması, kaçırılması, hastaneye yatırılması ya da öldürülmesi).

3 Temel bağlanma figüründen ayrılmaktan korktuğundan ya da evde kalmak için, okula gitme konusunda sürekli isteksizlik ya da okul reddi.

4 Bir bağlanma figürünün yakınında olmadan uyuyamama.

5 Yalnız olmaktan ya da temel bağlanma figürü olmadan evde kalmaktan uygunsuz ve sürekli olarak korkma.

6 Ayrılmayla ilgili yineleyici kabuslar.

7 Bağlanma figüründen ayrılmayla ilgili durumlarda (okul, kamplar vb.) yineleyici fiziksel belirtiler (bulantı, karın ağrısı, baş ağrısı, kusma gibi).

8 Temel bağlanma figüründen ayrılmanın beklendiği durumlarda, ayrılma sırasında, ya da ayrılmanın hemen ardından endişe, ağlama, sinirlilik, evden ayrılmakta isteksizlik vb.

B. Çocukluk çağının yaygınlaşmış kaygı bozukluğunun olmaması.

C. Altı yaşından önce başlama

D. Bozukluk başka bir duygusal, davranışsal, kişiliğe ilişkin rahatsızlığın ya da yaygın gelişimsel bozukluk, psikotik bozukluk, psikoaktif madde kullanımı bozukluğunun bir parçası değildir

Moldovan ve Moldova (2013) anaokuluna giden çocuklarda ayrılık kaygısı belirtilerini üç grupta sınıflandırmıştır. İlk kategoride kusma, karın ve baş ağrısı, mide

bulantısı, terleme gibi fizyolojik belirtiler bulunmakta iken, ikinci kategoride ayrılma ve yalnız kalmakla ilgili kaygılar, ebeveynlerinin başına kaza vb. bir sorun geleceğine dair düşünceler gibi bilişsel belirtiler bulunmaktadır. Son kategoride ise, ağlama krizleri, ayrılma vakti geldiğinde ebeveynlerine yapışma, öfke nöbetleri gibi davranışsal belirtiler bulunmaktadır. Bloom-Feshbach ve Blatt (1981) ise anaokuluna giden ve ayrılma kaygısı yaşayan çocukların yaşadıkları stresi ve gerginliği doğrudan ağlayarak ve gitmek istemediklerini belirterek ifade ettikleri gibi sınıf içi aktivitelere katılım göstermeme, anneye daha çok yapışma ve regresif davranışlar yoluyla dolaylı olarak da gösterebildiklerine işaret etmektedir.

2.2.2 Yetişkin Ayrılık Kaygısı

Çocukluk döneminde ayrılık kaygısı yaşayan bireylerin yaşadıkları zorlukların yetişkinlikte de devam etmesi tanı kriterlerinin üzerine geniş çaplı araştırmalar yapılmasına sebep olmuştur. Yetişkinlikte görülen ayrılık kaygısının başka bir ikincil tanı varsayılması (Manicavasagar, Silove, Curtis, ve Wagner, 2000), ayrılık kaygısı belirtilerinin ilk defa yetişkinlik döneminde ortaya çıkması (Yılmaz, 2015) ve yetişkinlikte görülen ayrılık kaygısının tahmin edildiğinden daha yaygın olması (Mayseless ve Scher, 2000; Ollendick, Lease ve Cooper, 1993) gibi sebeplerle DSM IV-TR'de bozukluğun bebeklik, çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkan bozukluklar kategorisinden çıkarılarak yaygın kaygı bozukluğu kategorisinde yer almasına sebep olmuştur (APA, 2000). Manicavasagar ve Silove (1997), ilk kez yetişkin ayrılma kaygısı olan üç yetişkin hasta tanımlayarak, hastalığın çocukluk çağında başlayıp yetişkinlik döneminde de devam ettiğini ortaya koymuşlardır. Bu kişiler yaşamlarının devamında da aynı belirtilerden yakınmaktadırlar. Stres altında yaşadıkları panik benzeri semptomlar dolayısıyla panik atak tanısı almışlardır; ancak kişilerin bu semptomları ayrılık tehdidi veya korkusu yaşadıkları zamanlarda gösterdikleri belirlenmiştir (Manicavasagar ve Silove, 1997; Cyranowski vd., 2002). Yetişkin Ayrılma Kaygısı Bozukluğu olarak tanı sınıfında yer almasa da DSM V'te Kaygı Bozuklukları kategorisinde yer alan ayrılık kaygısı bozukluğunun yaş sınırı kaldırılmıştır. Çocuk ve yetişkinlerde görülen belirtilerin süre koşulu da farklılaştırılmıştır. Buna göre çocuklarda belirtilerin en az dört hafta sürmesi gerekirken, yetişkinlerde en az altı ay sürmesi koşulu aranmaktadır (APA, 2014). Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu'nun ayrı bir tanı kategorisi olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğinin saptanması, tutarlı belirti kümesi, ayırt edici risk faktörleri,

öngörülebilir gidişatı ve sonuçları ile yapılacak müdahaleler ve bu müdahalelere yanıt hakkında bir profil oluşturulmasını sağlayacaktır (Silove vd., 2007).

Shear ve arkadaşları (2006), yetişkin ayrılık kaygısı hakkında ABD’de 9282 kişi ile yüz yüze görüşerek ilk geniş kapsamlı epidemiyolojik araştırmayı yapmışlardır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre; yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğunun toplumda görülme sıklığı % 6,6 olarak belirtilirken, çocuk ayrılık kaygısı bozukluğu oranının % 4,1 olduğu bulunmuş, bu kişilerden %36’sının ise yakınmalarının yetişkinlikte de devam ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Tanı alan yetişkinlerin % 77,5’i ise yakınmalarının ilk defa yetişkinlikte başladığını bildirmişlerdir. Birçok araştırmacı da yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğunun sanılandan daha yüksek olduğuna dair çalışmalar ortaya koymuşlardır (Shear, Jin, Ruscio, Walters ve Kessler, 2006; Ollendick, Lease ve Cooper, 1993; Mayseless ve Scher, 2000).

Bağlanma, bebeklik döneminde temel bakım verenin bebeğin fiziksel, sevgi ve güvenlik ihtiyaçlarını gidermesi ile şekillenirken yetişkinlikte bu durum yakın ilişki kurma ve bu ilişkiden doyum alma ile ilişkilidir (Bowlby, 1992). Ayrılık kaygısı bozukluğu yaşayan yetişkinlerde, çocuklarda görülen ebeveynlerinden ayrılma korkusunun benzeri olarak eş ve çocuklardan ayrılma kaygısı ya da sevdiği insanların başına kötü bir şey geleceği düşüncesi gibi kaygıların gözlemlenebileceğini belirtmişlerdir (Manicavasagar, Silove ve Cirtus, 1997). Yetişkinler, bağlanma figürlerinin başlarına bir şey geleceğinden (kaza, yaralanma, ölüm vb.) ya da kendilerinden ayrılacaklarından yoğun endişe duyarlar. Bundan dolayı bağlanma figürlerinin yakınlarında olması için çabalarlar. Bu sebeple sık telefon görüşmesi yapma, bağlanma figürünün uzaklaşmasını engelleyecek bahaneler bulma, evde kalmalarını sağlama gibi davranış paternlerine sahiptir (Alkın, 2010). Manicavasagar, Silove ve Cirtus (1997), Yetişkin Ayrılık Kaygısı Bozukluğu tanısı almış kişilerde görülen klinik belirtiler üzerine yaptıkları araştırmada, katılımcıların en sık belirtiler olarak; bağlandıkları kişinin onları terk ettiğinde bununla başa çıkamayacaklarını düşündüklerini ve bağlandıkları kişilerin başlarına bir şey geleceği endişesi yaşadıklarını (%81), gece yalnız uyumada zorlandıklarını ve evdeyken kendilerini güvende hissettiklerini (%72), yakınlarından ayrılma ya da onlar tarafından terk edildiklerini düşünerek panik atak geçirdiklerini (%67), sevdiklerinin uzakta olduğunu düşündüklerinde zorlandıklarını (%64), düzenli telefon görüşmesi yapmadıklarında zorlandıklarını (%58) aktarmışlardır.

2.3 İlgili Araştırmalar

2.3.1 Annelerin Öz Yeterlik Algısı İle Çocukluk Çağı Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Bu bölümde annenin öz yeterlik algıları ve çocuğun kaygısı üzerine uluslararası ve ulusal literatürde yapılmış çalışmalara yer verilmiştir.

Herren, In-Albon ve Schneider (2013), ayrılık kaygısı bozukluğu tanısı konan çocukların annelerinin ebeveynlik inançları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, sosyal fobi tanısı alan çocuklar ve her hangi bir psikiyatrik tanısı bulunmayan çocuklar olarak iki kontrol grubu kullanmıştır. Bu çalışmada kaygılı çocukların annelerinin her hangi bir rahatsızlığı bulunmayan çocukların annelerine göre ebeveynlik inanışlarının daha düşük olduğu, aynı zamanda ayrılık kaygısı tanısı olan çocukların annelerinin sosyal fobisi olan çocukların annelerine göre daha düşük ebeveyn özyeterlik düzeyine sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Lange ve arkadaşları (2005), DEHB tanısı alan, kaygı bozukluğu tanısı alan ve herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan çocukların mevcut aile işleyişlerini, yaşam kalitesini, sosyal desteklerini ve ebeveynlik memnuniyetini araştırdığı çalışmasında; iki klinik grubun ebeveynlerinin herhangi bir psikiyatrik tanı almayan çocukların ebeveynlerine göre ebeveynlik memnuniyeti, sosyal destek ve yaşam kalitelerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte her iki klinik grubun ebeveynlerinin herhangi bir psikiyatrik tanı almayan çocukların ebeveynlerinden daha düşün ebeveynlik memnuniyeti gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Aminayi ve arkadaşları (2015), kaygı bozukluğu tanısı alan ve almayan çocukların annelerinin ebeveynlik sitilleri ve ebeveynlik öz yeterliliğini karşılaştırdığı çalışmasında kaygı bozukluğu tanısı alan çocukların annelerinin öz yeterlik düzeyinin herhangi bir psikiyatrik tanı almayan çocukların annelerinin öz yeterlik düzeyinden anlamlı derecede düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Hill ve Bush (2001), ABD’de yaşayan Afrikalı ve Avrupalı annelerin ebeveynlik tarzları ve anaokuluna giden çocuklarının kaygı düzeyleri ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkiye odaklandıkları çalışmalarında, Avrupalı annelerin çocuklarının daha yüksek kaygıya sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu annelerin çocuklarının kaygılı ve saldırgan davranışlarının ise annenin ebeveynliğe dair düşük yeterlilik algısı ile ilişkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Çiftçi Topaloğlu (2013), 48-60 aylık çocukların sosyal yetkinlik, saldırganlık ve kaygı düzeyleri ile ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi ebeveynlik görevlerine ilişkin yeterlik algıları, ebeveynliğe yönelik ilgi ve ebeveynlik görevinden sağlanan doyum alt boyutları bazında incelemiştir. Annelerin ebeveynlik görevine ilişkin yeterlik algılarının çocukların sosyal yetkinlik, saldırganlık ve kaygı düzeylerini yordamadığı sonucuna ulaşmıştır.

Buluş ve Samur (2017), 60-72 aylık çocukların sosyal duygusal uyum düzeyleri ile ebeveynlerinin benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterlik algıları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada, çocukların sosyal duygusal uyumlarını sosyal yetkinlik, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük alt boyutlarında değerlendirmişlerdir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, çocukların sosyal yetkinlik düzeyi ile ebeveynlerinin öz yeterliği arasında negatif yönde, kızgınlık-saldırganlık ve anksiyete-içedönüklük düzeyleri arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiye rastlamışlardır.

2.3.2 Annelerin Öz Yeterlik Algısı İle Ayrılık Kaygısı Düzeyi Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Alan yazın incelendiğinde; annelerin öz yeterlik algısı ile ayrılık kaygıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu bölümde, annenin öz yeterlik algısı ve annenin ayrılık kaygısı ile ilişkili değişkenler değerlendirilerek uluslararası ve ulusal literatürde yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Hsu ve Sung (2008), yapmış oldukları boylamsal araştırmada 3 ve 6 aylık bebeklerin davranışsal tepkiselliğinin ve annelerinin öz yeterlik düzeyinin annenin ayrılık kaygısı üzerine etkisine odaklanmışlardır. Çalışmanın örneklemini ilk defa anne olan katılımcılardan oluşmaktadır. Bu araştırmanın sonucunda, annenin öz yeterliği ile annenin ayrılık kaygısı arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiye rastlanmasının yanı sıra annenin öz yeterlik düzeyi ile bebeğin davranışsal tepkisi arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısının biçimlendirici etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

Anthony ve arkadaşları (2005), ev ortamında ebeveynlerin stres düzeyi ve ebeveynlik davranışlarının okul öncesi dönemdeki çocuklarının sosyal yeterlilik ve sınıftaki problem davranışları arasındaki ilişkileri inceledikleri araştırmalarında ebeveyn stresi olan ve öz yeterlik düzeyi düşük olan anne ve babaların çocuklarının sosyal yeterliliklerinin olumsuz etkilediği tespit edilmiştir. Bu araştırma, çocukların

sosyal gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi için ebeveynlerin bilgilendirilmesi ve stres düzeylerinin azaltılmasına yönelik müdahalelerin etkili olacağı sonucuna ulaşmıştır.

Teti ve Gelfand (1991) annenin ebeveynlik öz yeterliği inancında psikososyal değişkenlerin etkisini (depresyon, annenin eğitim düzeyi, medeni hal, sosyal ilişkisel destek) ortaya koymuştur.

Pisterman ve arkadaşları (1992), ebeveynlik eğitiminin ebeveynlik stresi ve ebeveynlerin öz yeterlikleri üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Çalışmanın sonuçlarına göre; ebeveyn becerilerinde ve ebeveyn stres durumlarında anlamlı iyileşmeler olduğu belirlenerek grupla ebeveyn eğitiminin çalışmaya katılan ailelerin ebeveynlik stresi ve ebeveynlik öz yeterliğini olumlu şekilde etkilediğini belirlemişlerdir.

Kotil (2010), okul öncesi kuruma yeni başlayan 60-72 aylık çocukların okula sosyal duygusal uyumlarına annenin öz yeterlik düzeyinin etkisine odaklandığı çalışmada annenin öz yeterlik düzeyinin sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını da incelemiştir. Buna göre; çocuğunu anaokuluna başlatma konusunda tereddüt yaşamayan, anaokuluna başlamadan önce çocuğu ile okul hakkında konuşan, çocuğunu okula başladığı dönemde sınıf içinde beklemeyi istemeyen annelerin çocuklarının sosyal-duygusal uyum düzeylerinin diğer çocuklardan daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte, okula başlatma konusunda tereddüt yaşayan, okula başladığında ondan ayrılmakta zorlanan, öğretmen aksini söylese de annenin, çocuğunun okula alıştığından emin olana kadar onu sınıfta beklemeyi isteyen annelerin ebeveyn öz yeterlik düzeylerinin diğer annelerden düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alınan sonuçların annenin kaygılarıyla ilişkili olabileceği düşünüldüğünden araştırmamıza konu olan değişkenler açısından incelemenin yararlı olacağı düşünülmüştür.

Uyanık Balat (2014) okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, okul öncesi kuruma devam eden çocuğu olan annelerin depresyon düzeyleri ile annenin ebeveynlik öz yeterlilik düzeyi arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Uyanık Balat ve Yılmaz (2014), okul öncesi dönemde çocuğu olan 94 annenin ebeveynlik öz yeterlilik algıları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda annelerin aşırı koruyucu tutumları ve baskıcı

ve disiplinler tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algıları arasında pozitif anlamlı ilişki ortaya koymuşlardır.

Cindioğlu (2015), 36-72 ay aralığında çocuğa sahip depresyon tanısı olan ve olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilikleri, duygu sosyalleştirme tepkileri ve çocuk mizaç algıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışma sonucunda, depresyon tanılı annelerin öz yeterlik puanlarının depresyon tanısı olmayan annelerin puanlarından düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, annelerin öz yeterlik puanları ile duygu sosyalleştirme tepkileri olan; problem odaklı, duygu odaklı ve duygu ifadesini kolaylaştıran tepkiler arasında pozitif yönlü, küçümseme, ebeveynde sıkıntı ve cezalandırıcı tepkiler arasında negatif yönlü anlamlı ilişkiye rastlanmıştır.

2.3.3 Annenin Ayrılık Kaygısı İle Çocuğunun Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiyi İnceleyen Araştırmalar

Bu bölümde annenin ayrılık kaygısı ve çocuğun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi inceleyen uluslararası ve ulusal çalışmalara yer verilmiştir.

Manicavasagar, Silove, Rapee, Waters ve Momartin (2001) yapmış oldukları çalışmada, ayrılık kaygısı tanısı almış çocukların ebeveylelerinin % 63'ünün en az birinde yetişkin ayrılık kaygısı tanısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dallaire ve Weinraub (2005), çocukların ayrılık kaygısı yaşamamasına sebep olan ailevi faktörleri incelemek amacıyla annenin ayrılık kaygısı, anne duyarlılığı ve anne-çocuk bağlanma örüntüsü ile çocukların ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Buna göre; anne çocuk bağlanma tarzının annenin duyarlılığı ve çocuğun ayrılık kaygısını yordadığı ve annenin ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında pozitif yönlü ilişki bulunduğu sonuçlarına ulaşmışlardır.

Peleg, Halaby ve Whaby (2006), okul öncesi dönem (36-48 aylık) çocuklarının ayrılık kaygısı ve anaokuluna uyumu ile annelerinin ayrılık kaygısı düzeyi ve annelerin çocuklarından ayrışma düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Buna göre; annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri arasında pozitif ilişki olduğu, annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların anaokuluna uyumları arasında ise negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

May (2013), annelerin bedensel yakınmaları, kaygı duyarlılığı ve ayrılık kaygısı düzeylerinin çocuklarının ayrılık kaygısı üzerine etkisini incelediği doktora çalışmasında, annenin ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında yüksek düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Esbjörn, Caspersen, Sømhovd, Breinholst ve Reinholdt-Dunne (2014), ebeveynlerin çocuk yetiştirme tarzları ve ebeveyn yeterlilik algılarının çocuklarının kaygısı üzerine etkisini incelemiştir. Bu çalışmanın örnekleme kaygı bozukluğu tanısı alan ve herhangi bir psikiyatrik tanısı olmayan çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda yeterlik algısı yüksek ebeveynlerin çocuklarının kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Stone, Otten, Soenens, Engels ve Janssens (2015), annelerin ayrılık kaygısı ve 5-8 yaşları arasındaki çocukların ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik olarak kontrolcü ebeveynlik tutumunun aracı rolünü inceleyen çalışmasında annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyleri arasında pozitif yönde ilişki tespit etmiştir.

Çetin (2017), 5-6 yaş çocukların ayrılık kaygısı ile anne-babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Buna göre çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi ile anne-babaların ayrılık kaygısı düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunurken, ayrılık kaygısı düzeyleri yüksek ya da düşük olan çocukların anne babalarının ebeveynlik öz yeterliği ve ebeveynliklerine olan inançları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Küçüköyük (2015), anaokuluna devam eden 3-5 yaş arası çocukların annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında annelerin ayrılık kaygısı ile çocuklarının ayrılık kaygısı arasında aynı yönde ilişkiye rastlamıştır.

Dağlar (2016) özel eğitim merkezinde eğitim gören 3-5 yaş aralığındaki çocukların kaygı bozukluğu belirtileri ile annenin bağlanma stili ve annenin hem çocukluk hem de yetişkinlik ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışmanın sonucunda, çocukların kaygı düzeyinin annelerin çocukluk ve yetişkinlik ayrılık kaygısı ile ilişkili olduğu ortaya konmuştur.

Dönmez (2019) okul öncesi kuruma devam eden çocukların ayrılık kaygısının annenin sürekli kaygısı ve bağlanma tarzları ile ilişkisine odaklandığı çalışmasında annenin sürekli kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında pozitif yönde ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nazlıoğlu (2019), okul öncesi dönem çocuklarının ayrılma kaygısının annenin kaygısı ve ebeveynlik tarzları arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, annenin durumluk kaygı düzeyi ile çocuğunun ayrılık kaygısı arasında ilişki saptamazken,

annenin sürekli kaygı düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında aynı yönde anlamlı ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Tüm bu belirtilen araştırmalar arasında bu çalışmanın kapsamında yer alan, ebeveyn öz yeterliği, anne ayrılık kaygısı ve çocuk ayrılık kaygısının değişkenlerinin birlikte ele alındığı bir çalışmanın hem ebeveynler hem de çocuklar açısından ne derece önemli olduğuna dair önemli bilgiler sunacağı düşünölmektedir. Bunun yanında, annenin öz yeterliğinin çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annenin ayrılık kaygısının aracı rolünü ortaya koyan çalışmaya rastlanmamasının da alan yazına önemli katkı sunacağı düşünölmektedir.

BÖLÜM 3

3. AMAÇ VE HİPOTEZLER

3.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, annelerin öz yeterlik algılarının okul öncesi kuruma devam eden 60-72 aylık çocuklardaki ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annelerin ayrılık kaygısı düzeyinin aracı etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda belirlenen hipotezlerde annelerin öz yeterlik düzeyleri bağımsız değişken, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi ise bağımlı değişken, annelerin ayrılık kaygısı düzeyi ise aracı değişken olarak belirlenmiştir. Araştırma değişkenlerinin birbirleri üzerindeki yordayıcı etkileri değerlendirilirken, her bir ölçek hem toplam puanlar hem de alt ölçekler bazında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın yan amaçları olarak annenin öz yeterlik düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi ve annenin ayrılık kaygısı ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığını incelemek ve bu sayede ilgili literatürdeki sonuçları desteklemek, yeni bulgular kazandırmak ve kısıtlı bilginin olduğu alanlara katkı sağlamaktır.

3.2 Araştırmanın Hipotezleri

H1: Annenin öz yeterlik düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen hipotezler aşağıda belirtilmektedir:

A. Annenin öz yeterlik düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

B. Annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejiler çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

C. Annenin çocuğuna kazandırabilecekleri çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

H2: Annenin z yeterlik düzeyi, annenin ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen hipotezler aşağıda belirtilmektedir:

A. Annenin z yeterlik düzeyi, annenin ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

B. Annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejiler annenin ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

C. Annenin çocuğuna kazandırabilecekleri annenin ayrılık kaygısı düzeyini negatif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

H3: Annenin ayrılık kaygısı düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen hipotezler aşağıda belirtilmektedir:

A. Annenin ayrılık kaygısı düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

B. Annenin ayrılık kaygısı düzeyi, çocuğun yalnız kalma korkusunu pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

C. Annenin ayrılık kaygısı düzeyi, çocuğun terk edilme korkusunu pozitif yönde anlamlı olarak yordamaktadır.

H4: Annelerin z yeterlik düzeylerinin çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi üzerindeki etkisinde, annenin ayrılık kaygısı düzeyi anlamlı bir aracı etkiye sahiptir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen hipotezler aşağıda belirtilmektedir:

A. Annenin z yeterlik düzeyi, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır.

B. Annenin z yeterlik düzeyi annenin ayrılık kaygısı düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır.

C. Annenin ayrılık kaygısı düzeyi çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini anlamlı olarak yordamaktadır.

D. Annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi arasındaki ilişkinin analizine annenin ayrılık kaygısı düzeyi dahil edildiğinde, annenin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi üzerindeki anlamlı etkisinin kaybolması beklenmektedir.

H5: Annelerin öz yeterlik düzeyi ve ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyleri sosyodemografik özelliklere göre anlamlı olarak değişecektir.

A. Annelerin öz yeterlik düzeyi çocuk sayısı, çocuğun kaçınıcı çocuk olduğuna, çocuğun cinsiyetine, annenin eğitim durumuna, annenin yaşına, annenin çalışma durumuna, annenin algıladığı gelir düzeyine, medeni hale ve çocuk bakımında destek olan kişilerin varlığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir.

B. Çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri kaçınıcı çocuk olduklarına, cinsiyetlerine, ailenin kaçınıcı çocuk olduklarına, annelerin yaşına, annelerinin eğitim durumuna, annelerinin çalışıp çalışmama durumuna, annenin algılanan gelir düzeyine, ebeveynlerinin medeni haline ve çocuk yetiştirirken anneye destek olan kişilerin varlığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir.

C. Annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri çocuk sayısı, çocuklarının kaçınıcı çocuk olduğuna, çocuğun cinsiyetine, annenin eğitim durumuna, annenin yaşına, annenin çalışma durumuna, annenin algıladığı gelir düzeyine, medeni haline ve çocuk bakımında destek olan kişilerin varlığına göre anlamlı düzeyde farklılık gösterecektir.

BÖLÜM 4

4. YÖNTEM

4.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma; annelerin öz yeterlik algılarının okul öncesi kuruma devam eden 60-72 aylık çocuklardaki ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annelerin ayrılık kaygısı düzeyinin aracı etkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada annelerin öz yeterlik düzeyleri yordayıcı değişken, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi yordanan değişken, annelerin aylık kaygısı düzeyi ise aracı değişken olarak incelenecektir.

4.2 Örneklem

Araştırmanın örneklemini 60-72 aylık okul öncesi kuruma devam eden çocuk sahibi anneler oluşturmaktadır. Çalışmada, katılımcıların, araştırmaya dâhil edilebilecek diğer katılımcılara yönlendirmesi ile örneklemin oluşturulması yöntemi olan kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır (Onwuegbuzie ve Collins, 2007). Çevrimiçi ortamda oluşturulan formlar aracılığıyla anket ve ölçekler katılımcılara ulaştırılarak doldurmaları sağlanmıştır. Araştırma için gereken sayıya ulaşıldığında verilerin toplanma aşaması sonlandırılarak kota örnekleme yöntemi ile süreç sonlandırılmıştır (Onwuegbuzie ve Collins, 2007). Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Örneklem sayısı G*Power 3.1.9.7 programında yapılan hesaplamalara göre belirlenmiştir. Buna göre Cohen (1988)'in orta seviyede etki büyüklüğü ($f= 0.15$) standartları baz alınmış, 0.05 hata payı ve %95 istatistikî güce göre belirlenmiştir. Bu hesaplardan çıkan sonuç doğrultusunda temel hipotezlerde uygulanacak analiz teknikleri temel alınarak örneklem büyüklüğü hesaplandığında “172” katılımcı,

sosyodemografik değişkenler baz alınarak düzenlenen betimsel hipotezlerin analizi için kullanılacak tekniklere göre ise en az “138” katılımcı olarak bulgulanmıştır. Bu doğrultuda temel hipotezlerden yola çıkılarak araştırma sürecinde en az 172 katılımcıya ulaşmak hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında 435 katılımcıdan veri toplanmıştır. Araştırmanın işleme ve dışlama kriterleri doğrultusunda toplanan verilerin elemesi sağlanmıştır. Araştırmanın işleme ve dışlama kriterleri aşağıda belirtilmektedir:

- Araştırmanın İşleme Kriterleri:

1- 60-72 ay aralığında ve okul öncesi kuruma devam eden çocuk sahibi anneler

- Araştırmanın Dışlama Kriterleri:

1- Annenin mevcut zamanda ya da geçmişte psikiyatrik tanı almış olması

2- Çocuğun mevcut zamanda ya da geçmişte psikiyatrik tanı almış olması

Araştırmanın işleme ve dışlama kriterlerine göre; “60-72” aylık çocuk sahibi olmayan 204 katılımcı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 11 katılımcı, mevcut zamanda veya geçmişte psikiyatrik tanı almış olan 11 katılımcı, çocuğu mevcut zamanda veya geçmişte psikiyatrik tanı almış olan 5 katılımcı olmak üzere toplam 231 katılımcı araştırma verilerinden çıkartılmış; yalnızca tüm kriterleri karşılayan 204 katılımcı analiz sürecine dahil edilmiştir. Tablo 4.1’de katılımcılara ait sosyodemografik değişkenler ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Tablo 4.1 Araştırma Örneklemine İlişkin Demografik Bilgiler

Betimleyici İstatistikler	n	%
Çocuğun Cinsiyeti		
Kız	98	48,0
Erkek	106	52,0
Çocuk Sayısı		
1 Çocuk	104	51,0
2 Çocuk	81	39,7
3 Çocuk	19	9,3
Annenin Kaçınıcı Çocuğu		
İlk	152	74,5
İkinci	43	21,1
Üçüncü	9	4,4
Çocuğun Kreşe Devam Etme Süresi		
0-12 ay arası	66	32,4
13- 24 ay arası	37	18,1
25 ay ve üstü	101	49,5
Annenin Yaşı		
24-30	23	11,3
31-35	72	35,3
35 +	109	53,4
Anne Eğitim Durumu		
İlköğretim	11	5,4
Lise	29	14,2
Ön Lisans	23	11,3
Lisans	96	47,1
Lisansüstü ve Üzeri	45	22,1
Medeni Hal		
Evli	196	96,1
Bekar	8	3,9
Algılanan Gelir Düzeyi		
Düşük-orta	15	7,4
Orta	111	54,4
Orta-yüksek	63	30,8
Yüksek	15	7,4

Tablo 4.1 (devamı) Araştırma Örneklemine İlişkin Demografik Bilgiler

Betimleyici İstatistikler	n	%
Anne Çalışma Durumu		
Çalışıyor	116	56,9
Çalışmıyor	68	33,3
Evden çalışıyor	20	9,8
Çocuğa Bakım Desteği		
Eş/Partner	112	54,9
Bakıcı	17	8,3
Çoklu Destek	57	27,9
Diğer	18	8,8

Araştırmaya katılan annelerin çocuklarının cinsiyetinin 98'inin (%48) kız, 106'sının (%52) erkek olduğu görülmektedir. Annenin çocuk sayısı incelendiğinde 1 çocuğa sahip olan 104 (%51) kişi, 2 çocuğa sahip olan 81 (%39,7) kişi ve 3 çocuğa sahip olan 19 (%9,3) kişi bulunmaktadır. Annenin ölçeği kaçınıcı çocuğu için doldurduğuna bakıldığında, ilk çocuğu için dolduran 152 (%74,5) kişi, ikinci çocuğu için dolduran 43 (%21,1) kişi ve üçüncü çocuğu için dolduran 9 (%4,4) kişinin olduğu görülmektedir. Çocukların kreşe devam etme süreleri incelendiğinde, 66'sının (%32,4) 0-12 ay arası, 37'sinin (%18,1) 13-24 ay arası ve 101'inin (%49,5) 25 ay ve üstü olduğu görülmektedir. Annelerin yaşı incelendiğinde 23'ünün (%11,3) 24-30 yaş arasında, 72'sinin (%35,3) 31-35 yaş arasında ve 109'unun (%53,4) 35 yaş üstü olduğu görülmektedir. Annelerin eğitim düzeylerine bakıldığında, 11'inin (%5,4) ilköğretim, 29'unun (%14,2) lise, 23'ünün (%11,3) ön lisans, 96'sının (%47,1) lisans ve 45'inin (%22,1) lisansüstü mezuniyet derecesinde olduğu görülmektedir. Ankete katılan kişilerin birliktelik durumları incelendiğinde 196'sının (%96,1) evli ve 8'inin (%3,9) boşanmış olduğu görülmektedir. Ailenin algılanan gelir durumu incelendiğinde, 15'inin (%7,4) düşük-orta, 111'inin (%54,4) orta, 63'ünün (%30,8) ve 15'inin (%7,4) yüksek gelire sahip olduğu görülmektedir. Annelerin çalışma durumları incelendiğinde, 116'sının (%56,9) çalıştığı, 20'sinin (%9,8) evden çalıştığı ve 68'inin (%33,3) çalışmadığı görülmektedir. Çocuğa bakım desteği veren gruplar incelendiğinde, 112'sinin (%54,9) eş/partner, 17'sinin (%8,3) bakıcı, 57'sinin (%27,9) çoklu destek (birden fazla seçeneği işaretleyenler) ve 18'inin (%8,8) diğer (akraba, arkadaş, komşu vb.) seçeneğinden oluştuğu görülmektedir.

4.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları sırasıyla aşağıda belirtilmiş olup, sosyodemografik bilgi formu ve kullanılan tüm ölçekler ebeveynler tarafından doldurulmuştur.

1. Sosyodemografik Bilgi Formu
2. Berkeley Çocuk Yetiştirme Öz-yeterlik Ölçeği (BPSE-R)
3. Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)
4. Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu)

4.3.1 Sosyodemografik Bilgi Formu

Alanyazın incelendiğinde annenin yaşı, annenin çocuk bakımında desteğinin bulunması, medeni durumu, çocuğun cinsiyeti, annenin gelir ve eğitim düzeyi gibi sosyodemografik değişkenlerin annenin öz yeterlik düzeyi (Gözübüyük, 2015; Koyaş, 2021; Kıvrak Kunt, 2019), annenin ayrılık kaygısı düzeyi (Küçüköyük, 2015; Çetin, 2017) ve çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi (Özdemir, 2019; Nazlıoğlu, 2019) üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Araştırmacı tarafından hazırlanan sosyo demografik bilgi formunda *annenin yaşı, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, çocuk sayısı, ölçeği doldurduğu çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, algılanan gelir düzeyi, çocuk bakımında kimler tarafından destek alındığı, çocuğun cinsiyeti, ne kadar süreyle okul öncesi kuruma devam ettiği* gibi sorulara yer verilmiştir. Sosyo demografik bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanan toplam 14 sorudan oluşmaktadır.

4.3.2 Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (BPSE-R)

Bu ölçek, Suzuki, Holloway ve Yamamoto (2016) tarafından Berkeley Parenting Self Efficacy (BPSE) ölçeğine bazı maddelerin eklenmesi ve çıkarılması sonucu geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması ise Güler Yıldız, Şahin, Haktanır ve Holloway (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplam 18 maddeden oluşan 6'lı likert tipinde olan bu ölçek "Ebeveynliğe Özgü Stratejiler" ve "Çocuğa Kazandırılabilirler" olarak iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach alfa değerleri "ebeveynliğe özgü stratejiler" alt boyutu için .834 iken "çocuğa kazandırılabilirler" alt boyutu için .873 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puan Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0.91, test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise 0.67 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin orijinal formunun iç tutarlılık katsayısı

.83 ile .97 arasında değişmekte (ABD ve Japonya örneklemi için), test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise ABD için .71 ve Japonya için .80 olarak bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında yapılan güvenilirlik analizi sonucuna göre ebeveyn öz yeterlik düzeyi genel α (Cronbach Alpha) katsayısının .90 olduğu görülmektedir. Kendi içinde bu değerler incelendiğinde ebeveynliğe özgü strateji alt boyutuna yönelik sorulara karşılık gelen α (Cronbach Alpha) katsayısının .78 ve çocuğa kazandırılacaklar alt boyutunda (Cronbach Alpha) katsayısının .89 olduğu görülmüştür. Ebeveyn öz yeterlik ölçeğinin genel ve alt boyutları bazında güvenilirlikleri incelendiğinde oldukça güvenilir bir skora sahip olduğu söylenebilir.

4.3.3 Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi (YAA)

Yetişkinlik döneminde görülen ayrılık kaygısı düzeyini ölçmeyi amaçlayan bu ölçek, “Adult Separation Anxiety Questionnaire (ASA)” orijinal adıyla Manicavasagar, Silove, Wagner ve Dronby (2003) tarafından geliştirilmiştir. Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .95 ve test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .86 olarak hesaplanmıştır. Türkçeye uyarlama ve geçerlik güvenilirlik çalışmaları ise Diriöz, Alkın, Yemez, Onur ve Eminağaoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Toplam 27 maddeden oluşan bu ölçek 0 “hiç hissetmedim” ve 3 “çok sık hissettim” aralığında değişen 4’lü likert tipi derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin tüm maddelerine ilişkin cronbach a iç tutarlılık katsayısı .93, test tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .90 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada annenin ayrılık kaygısına ilişkin 27 soru üzerinden hesaplanan α (Cronbach Alpha) katsayısının .92 olduğu ve anketten herhangi bir soru çıkartılmaksızın ana ölçek bazında güvenilirlik puanının oldukça yüksek seviyede olduğu görülmüştür.

4.3.4 Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu)

Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği-Ebeveyn Formu, ebeveynler tarafından 60-84 aylık çocuklarında gözlemlenen ayrılık kaygısı düzeyinin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin hem çocuk formu hem de ebeveyn formu bulunmaktadır. Bu araştırma kapsamında Ebeveyn Formu kullanılacaktır. Ebeveyn Formu Eisen ve Schaefer tarafından 2005 yılında geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlanması ve geçerlik güvenilirlik çalışması Teze ve Arslan (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Toplam 14

maddeden oluşan 4'lü likert tipinde olan bu ölçek “Yalnız Kalma” ve “Terk Edilme Korkusu” olarak iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin Ebeveyn Formu'nun cronbach a iç tutarlılık katsayısı .83, “Yalnız Kalma Korkusu” alt ölçeğinin .81, “Terk Edilme Korkusu” alt ölçeğinin ise .71 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının tutarlılık katsayısını belirlemek üzere test-tekrar test için gerçekleştirilen pearson momentler çarpım korelasyon katsayısı analizi sonucunda yalnız kalma korkusu puanları arasında .72 düzeyinde, terk edilme korkusu puanları arasında .70 düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Bu çalışma için Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği'nin Ebeveyn Formu'na ait genel güvenilirlik puanı incelendiğinde .79 olduğu görülmüştür. Yalnız kalma korkusu alt boyutuna ait 6 soru üzerinden hesaplanan α (Cronbach Alpha) katsayısının .75 ve terk edilme korkusu alt boyutuna ait 8 soru üzerinden hesaplanan α (Cronbach Alpha) katsayısının .74 olduğu görülmüştür. Ana ve alt boyutlar bazında ölçeğin güvenilirlik puanının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

4.4 İşlem

İlk aşama olarak araştırma kapsamında kullanılan Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz yeterlik Ölçeği, Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketi ve Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği için Türkçe geçerlik güvenilirlik çalışmalarını yapan araştırmacılardan gerekli izinler alınmıştır. Alınan izinler sırasıyla Ek G, Ek H, Ek I'da yer almaktadır. Veri toplama aşamasına geçilmeden önce etik kurul dosyası hazırlanarak, FMV Işık Üniversitesi Etik Komisyonu'na sunulmuştur. Gerekli izinler alınarak (Ek B) oluşturulan form, ölçek ve anketler çevrimiçi ortamlarda sunulmak üzere “Google Form” haline getirilmiştir. Ölçekler doldurulmadan önce, araştırmanın amacı ve katılımcılardan beklenenlere dair katılımcılara bilgi verilerek katılımın gönüllülük esasına dayandığının altı çizilmiştir. Katılımcılar verdikleri bilgilerin gizli tutulacağına, yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağına dair Bilgilendirilmiş Onam Formu'nu onayladıklarını beyan etmişlerdir. Ardından sırasıyla Sosyodemografik Bilgi Formu, Yetişkin Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğini, Yetişkin Ayrılma Anksiyetesi Anketini ve Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği (Ebeveyn Formu)'nu doldurmuşlardır. Veri toplama süreci 4 ay sürmüş ve süreç 435 katılımcıya ulaşıldığında tamamlanmıştır. Sürecin sonlanmasının ardından verilerin istatistiksel analizlerinin yapılması aşamasına geçilmiştir.

4.5 Veri Analizi

Bu araştırmada 204 katılımcının verisi kullanılmış olup, bu verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS Statistics 22.00 programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen verilerin normallik varsayımları arpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayıları ile incelenmiştir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Tablo 4.2’de araştırma değişkenlerinin (annelerin öz yeterliği, çocuğun ayrılık kayęısı ve annenin ayrılık kayęısı) arpıklık ve basıklık değerleri sunulmaktadır.

Hair ve arkadaşları (2013), arpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin +1 ile -1 arasında olduğunda normal dağılım gösterdiğini belirtmektedirler. Yapılan analizler sonucunda Berkeley Ebeveyn z Yeterlik lğinin toplam puanı ve bu lğin alt lği olan ocuğa Kazandırabilecekler Alt Boyutu hariç bu varsayım karşılanmaktadır. Konuya ilişkin bir diğer varsayım ise arpıklık ve basıklık dağılımının -3 ile +3 arasında olma durumunun normallik varsayımı için geçerli olma koşulunu sağlamasıdır (Kalaycı, 2010). Bu kapsamda ölçek bazında incelendiğinde ve arpıklık-basıklık değerlerine bakıldığında ölçeklere ilişkin arpıklık- basıklık değerlerinin varsayımı sağladığı görülmüştür. Tüm lekler özelinde serinin normal dağılım gösterdiği görülmektedir, bu nedenle parametrik testler kullanılmıştır.

Tablo 4.2 Normal Dağılım Varsayımları için Betimsel İstatistikler

Ölçek Puanları	arpıklık (Skewness)	Basıklık (Kurtosis)
Annenin z Yeterlik Düzeyi	-1,031	1,622
Ebeveynliğe zg Stratejiler	-0,503	-0,075
Çocuğa Kazandırılabilirler	-1,325	2,385
Annenin Ayrılık Kayęısı	0,897	0,408
Çocuğun Ayrılık Kayęısı	0,632	0,085
Yalnız Kalma Korkusu	0,598	-0,203
Terk Edilme Korkusu	0,956	0,722

Analiz sürecinin ilk adımı olarak ölçekler bazında eksik verilerin kontrolü için eksik veri analizi yapılmış, ölçeklere ilişkin boş yanıt verilmediği gözlemlenmiştir. Analiz ıktılarının tutarlılıkları bakımından güvenilirlik analizleri yapılmıştır.

Analizlere geçilmeden önce arpıklık ve basıklık değerleri bazında normallik dağılım durumu kontrol edilmiştir (Tablo 4.2). Her bir ölçek bazında verilerin normallik koşullarına uyumu kontrol edilerek verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle parametrik testler kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin saptanması amacıyla Pearson Korelasyon analizi kullanılmıştır. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki yordayıcı ilişki durumu basit ve hiyerarşik regresyon analizleri ile incelenmiştir. İki grup arasındaki fark, bağımsız örneklem t testi, üç ve üzeri gruplar arasındaki farklılık ise tek yönlü varyans analizi (One-way ANOVA) ile incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizinde gruplar arasındaki farkın anlamlı çıkması durumunda varyans homojenliği kontrol edilerek uygulanacak post-hoc testine karar verilmiş olup varyans homojenliğinin sağlanması durumunda LSD post hoc testi ile analizler yapılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

BÖLÜM 5

5. BULGULAR

Bu bölümde veri toplama araçlarından elde edilen betimsel istatistikler ve araştırma hipotezlerinin test edilmesiyle ulaşılan bulgulara yer verilmiştir.

5.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi, Annenin Ayrılık Kaygısı ve Çocuğun Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkinin Pearson Korelasyon Analizi İle İncelenmesi

Araştırmanın ana değişkenleri olan annenin öz yeterlik algısı, annenin ayrılık kaygısı ve çocuğun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında, Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü'nün (2019) önerdiği korelasyon katsayıları baz alınarak, 0,70-0,99 aralığı yüksek düzey, 0,30-0,69 aralığı orta düzey ve 0,01-0,29 aralığı düşük düzey korelasyon olarak kabul edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Tablo 5.1'de gösterilmektedir.

Tablo 5.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi, Annenin Ayrılık Kaygısı ve Çocuğun Ayrılık Kaygısı Arasındaki Korelasyon Analizine Dair Bulgular

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7
1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi	-	.86**	.94**	-.26**	-.20**	-.20**	-.14
2 Ebeveynliğe Özgü Stratejiler		-	.65**	-.26**	-.15*	-.20**	-.05
3 Çocuğa Kazandırılacaklar			-	-.23**	-.20**	-.16*	-.17*
4 Annenin Ayrılık Kaygısı				-	.31**	.21**	.30**
5 Çocuğun Ayrılık Kaygısı					-	.79**	.84**
6 Yalnız Kalma Korkusu						-	.33**
7 Terk Edilme Korkusu							-

** $p < 0.01$ önem düzeyinde anlamlı * $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 5.1’de görüldüğü gibi annenin öz yeterlik düzeyi ile annenin ayrılık kaygısı arasında düşük düzeyde negatif yönlü ($r = -.26$, $p < 0.01$), annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında düşük düzeyde negatif yönlü ($r = -.20$, $p < 0.01$) ve annenin ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ($r = .31$, $p < 0.01$) ilişki olduğu görülmektedir.

5.2 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisine İlişkin Analizler

Tablo. 5.2 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisinin Basit Regresyon Analizleri

	R^2	B	SE	β	t	p
AÖYD → ÇAK	.04	-.112	.039	-.200	-2,901	.004
AEÖGS → ÇAK	.02	-.197	.090	-.152	-2,188	.030
AÇK → ÇAK	.04	-.171	.058	-.202	-2,935	.004

Not. AÖYD= Annenin öz yeterlik düzeyi, ÇAK= Çocuğun ayrılık kaygısı, AEÖGS=Annenin ebeveynliğine özgü geliştirdiği stratejiler, AÇK=Annenin çocuğuna kazandırabilecekleri “X → Y” şeklinde ilgili harflerle formülize edilmiş işaret, X değişkenin Y değişkeni üzerindeki yordayıcılığını ifade etmektedir.

Yapılan basit regresyon analizleri sonucunda, annenin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısını ($\beta = -.200, p<0,01$) anlamlı bir şekilde yordadığı ve kurulan modelde varyansın %4'ünü açıkladığı görülmektedir. Annenin öz yeterlik düzeyi alt boyutlarından biri olan annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejilerinin çocuğun ayrılık kaygısını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.152, p<0,05$) görülmüş olup varyansın %2'sini açıkladığı görülmektedir. Son olarak annenin çocuğuna kazandırabilecekleri alt boyutunun çocuğun ayrılık kaygısını anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.202, p<0,01$) ve kurulan modelde bağımsız değişkenin varyansın %4'ünü açıkladığı görülmektedir.

5.3 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisine İlişkin Analizler

Tablo 5.3 Annenin Öz Yeterlik Düzeyi ve Alt Boyutları Olan Annenin Ebeveynliğe Özgü Geliştirdiği Stratejiler ve Annenin Çocuğuna Kazandırabileceklerinin Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyine Olan Etkisinin Basit Regresyon Analizleri

	R^2	B	SE	β	t	p
AÖYD → AAK	,07	-,296	,076	-,263	-3,874	,000
AEÖGS → AAK	,07	-,675	,177	-,259	-3,818	,000
AÇK → AAK	,05	-,386	,116	-,227	-3,315	,001

Not. AÖYD= Annenin öz yeterlik düzeyi, AAK= Annenin ayrılık kaygısı, AEÖGS=Annenin ebeveynliğine özgü geliştirdiği stratejiler, AÇK=Annenin çocuğuna kazandırabilecekleri "X → Y" şeklinde ilgili harflerle formülize edilmiş işaret, X değişkenin Y değişkeni üzerindeki yordayıcılığını ifade etmektedir.

Yapılan basit regresyon analizleri sonucunda, annenin öz yeterlik düzeyinin annenin ayrılık kaygısını ($\beta = -.263, p<0,01$) anlamlı bir şekilde yordadığı ve kurulan modelde varyansın %7'sini açıkladığı görülmektedir. Annenin öz yeterlik düzeyi alt boyutlarından biri olan annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejilerinin annenin ayrılık kaygısını istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.259, p<0,01$) görülmüş olup varyansın %7'sini açıkladığı görülmektedir. Son olarak annenin çocuğuna kazandırabilecekleri alt boyutunun annenin ayrılık kaygısını anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = -.23, p<0,01$) ve kurulan modelde bağımsız değişkenin varyansın %5'ini açıkladığı görülmektedir.

5.4 Annenin Ayrılık Kaygısının, Çocuğun Ayrılık Kaygısı ve Alt Boyutları Olan Çocuğun Yalnız Kalma Korkusu ile Çocuğun Terk Edilme Korkusu Üzerindeki Etkisine İlişkin Analizler

Tablo 5.4 Annenin Ayrılık Kaygısının, Çocuğun Ayrılık Kaygısı ve Alt Boyutları Olan Çocuğun Yalnız Kalma Korkusu ile Çocuğun Terk Edilme Korkusu Üzerindeki Etkisinin Basit Regresyon Analizleri

	R^2	B	SE	β	t	p
AAK → ÇAK	,10	,156	,033	,312	4,674	,000
AAK → ÇYKK	,04	,059	,020	,207	3,000	,003
AAK → ÇTEK	,09	,097	,022	,297	4,427	,000

Not. AAK= Annenin ayrılık kaygısı, ÇAK= Çocuğun ayrılık kaygısı, ÇYKK= Çocuğun Yalnız Kalma Korkusu, ÇTEK= Çocuğun Terk Edilme Korkusu “X → Y” şeklinde ilgili harflerle formülize edilmiş işaret, X değişkenin Y değişkeni üzerindeki yordayıcılığını ifade etmektedir.

Yapılan basit regresyon analizleri sonucunda, annenin ayrılık kaygısının çocuğun ayrılık kaygısını ($\beta = ,312, p<0,01$) pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı ve kurulan modelde varyansın %10'unun açıklandığı görülmektedir. Annenin ayrılık kaygısının, çocuğun ayrılık kaygısı alt boyutlarından biri olan çocuğun yalnız kalma korkusunu istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordadığı ($\beta = ,207, p<0,01$) görülmüş olup varyansın %4'ünün açıklandığı görülmektedir. Son olarak annenin ayrılık kaygısının çocuğun terk edilme korkusunu pozitif yönde anlamlı şekilde yordadığı ($\beta = ,297, p<0,01$) ve kurulan modelde bağımsız değişkenin varyansın %9'unu açıkladığı görülmektedir.

5.5 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Aracı Etkisine İlişkin Analizler

Bu bölümde annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısının aracı rolü incelenmiştir. Bu analizin yapılabilmesi için öncelikle Baron ve Kenny (1986) tarafından belirlenen koşulların sağlanması gerekmektedir. Buna göre;

1. Bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalı,

2. Bağımsız değişken ile aracı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalı,

3. Aracı değişken ile bağımlı değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmalıdır.

4. Aracı değişkenin analize dahil edilmesi ile bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki yordayıcılığının kaybolması (tam aracı) ya da bağımsız değişkenin yordayıcılığının azalması (kısmi aracı) gerekmektedir.

Bu amaçla öncelikle basit regresyon analizleri ile ilk üç kriterin karşılanıp karşılanmadığı kontrol edilmiş ardından Çoklu Doğrusal Hiyerarşik Regresyon yöntemiyle medyatör analizi yapılmıştır. Tablo 5.5'te annenin öz yeterlik algısı, çocuğun ayrılık kaygısı ve annenin ayrılık kaygısı değişkenlerine ait medyatör etki analiz bulgularına yer verilmiştir.

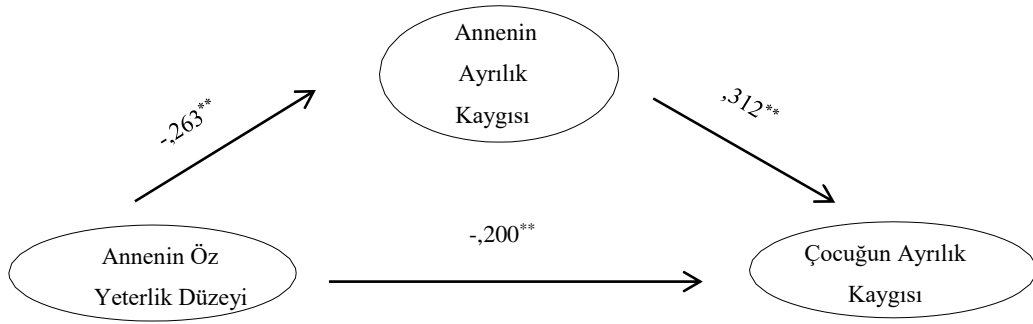
Tablo 5.5 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Medyatör Etki Analizi Bulguları

Yordayıcı değişken	Yordanan değişken	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Adım 1						
Annenin Öz Yeterlik Düzeyi	Çocuğun Ayrılık Kaygısı	-,112	,039	-,200	-2,901	,004
Adım 2						
Annenin Öz Yeterlik Düzeyi	Annenin Ayrılık Kaygısı	-,296	,076	-,263	-3,874	,000
Adım 3						
Annenin Ayrılık Kaygısı	Çocuğun Ayrılık Kaygısı	,156	,033	,312	4,674	,000
Adım 4						
Annenin Öz Yeterlik Düzeyi + Annenin Ayrılık Kaygısı	Çocuğun Ayrılık Kaygısı	-,071	,039	-,127	-1,838	,068
Annenin Ayrılık Kaygısı		,139	,034	,279	4,053	,000

** $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı * $p < 0.01$ önem düzeyinde anlamlı

Tablodan da görüleceği üzere birinci hipotezi test etmek için gerçekleştirilen hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında tanımlanmış annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu analizin sonucuna göre annenin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı için anlamlı bir yordayıcı etkiye sahip olduğu görülmüştür ($\beta = -,200, p < 0,01$). İkinci adımda annenin öz yeterlik düzeyi ile annenin ayrılık kaygısı arasındaki ilişki test edilmiştir. Bu analizin sonucuna göre annenin öz yeterlik düzeyinin, annenin ayrılık kaygısı düzeyi için anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmüştür ($\beta = -,263, p < 0,01$). Annenin ayrılık kaygısı düzeyinin, çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki yordayıcı etkisinin incelendiği üçüncü adımda ise yine anlamlı bir yordayıcı etkiye rastlanmıştır ($\beta = ,312, p < 0,01$). Son olarak, Baron ve Kenny (1986)'nin belirttiği dördüncü kritere göre, annenin öz yeterlik düzeyinin

çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki etkisindeki değişimi gözlemlemek için annenin ayrılık kaygısı da modele aracı değişken olarak dahil edilmiş ve elde edilen sonuçlara göre regresyon denkleminde annenin ayrılık kaygısı eklendiğinde annenin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinin anlamını yitirdiği görülmüştür ($\beta = -.127, p > .05$). Bu durumda annenin öz yeterlik düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annenin ayrılık kaygısının tam aracı etkisi olduğu saptanmıştır.

Şekil 5. 1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuğun Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Düzeyinin Aracı Etki Analizine İlişkin Katsayılar

5.6 Sosyodemografik Değişkenlere İlişkin Analizler

Araştırmanın bir diğer amacı olarak, annenin öz yeterlik algıları, çocuğun ayrılık kaygısı ve annenin ayrılık kaygısı puanlarının sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmada demografik değişken olarak; annenin yaşı, eğitim düzeyi, algılanan gelir düzeyi, annenin çalışma durumu, çocuk sayısı, ölçeği kaçınıcı çocuğu için doldurduğu, çocuk bakımında bakım desteği alıp almadığı, çocuğun cinsiyeti, ne kadar süreyle okul öncesi kuruma devam ettiği verileri kullanılmıştır. Bu kapsamda, tüm değişkenlerin sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi karşılaştırılırken iki gruba bulunan değişkenlere Bağımsız Örneklem T testi, üç veya daha fazla gruba bulunan değişkenlere Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, gruplar arasındaki farklılıklar anlamlı ise, anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu incelemek adına Post-Hoc karşılaştırmalarına yer verilmiştir.

Karşılaştırma analizlerine geçilmeden önce bazı sosyodemografik değişkenler yeniden kategorilendirilmiştir. Bunlardan ilki annenin yaşıdır. Annenin yaşı 20-25 arasında iki kişi olduğu için 24-30 yaş arası bir grup olacak şekilde; diğer yaş

kategorileri ise 31-35 yaş aralığı ve 35 üstü olacak şekilde üç gruptan oluşmaktadır. Bir diğer kategorilendirme işlemi ise annelerin çocuk bakımına destek veren kişiler arasında yapılmıştır. Bu değişken demografik bilgi formunda birden fazla seçeneği işaretleyebilme ve kısa açıklama yapma olanağı tanıyan bir formda katılımcılara sunulmuştur. Bu kategoriler eş/partner, akraba, arkadaş bakıcı ve diğer olarak belirlenmiştir. Diğer kutucuğunu işaretleyenler için açıklama zorunluluğu getirilmiştir. Yapılan açıklamalara bakıldığında; arada sırada annem, çok nadiren arkadaşım, destek almadım, komşum gibi kısa cevaplardan oluşmaktadır. Buna göre; çocuk bakımında destek veren kişiler; eş/partner, bakıcı, hem bakıcı hem eş gibi birden fazla seçeneği işaretleyenler için çoklu destek ve diğer kutucuğu işaretleyenler olarak 4 grupta kategorilendirilmiştir.

5.6.1 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Araştırmanın ilk sorusu olan “Annelerin öz yeterlik düzeyi, çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin medeni hali, ölçeğin kaçınıcı çocuk için doldurulduğu, annenin yaşı, çocuk bakımında destek olan kişilerin varlığı, ailenin algıladığı gelir düzeyi ve çocuğun kreşe devam etme süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” sorularına dair analiz sonuçları Tablo 5.6’da sunulmuştur.

Tablo 5.6 Annenin Öz Yeterlik Düzeyinden Alınan Puanların Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Değişkenler		n	Ort.	ss	t/F	p
Çocuk Sayısı	1	104	92,17	10,32		
	2	81	90,39	10,99	,670	,513
	3	19	92,05	10,67		
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	98	92,68	10,93	1,595	,112
	Erkek	106	90,32	10,22		
Annenin Eğitim Durumu	İlköğretim	11	91,45	13,24		
	Lise	29	92,76	10,90		
	Ön Lisans	23	87,78	12,23	1,997	,096
	Lisans	96	91,06	10,35		
	Lisansüstü ve Üzeri	45	93,33	9,24		
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	116	90,81	11,14	,555	,575
	Çalışmıyor	68	92,52	10,35		
	Evden Çalışıyor	20	91,50	8,14		
Medeni Hal	Evli	196	91,52	10,11	,395	,693
	Bekar	8	90,00	20,38		
Kaçıncı Çocuk	İlk	152	91,81	10,47		
	İkinci	43	90,46	11,05	,345	,709
	Üçüncü	9	90,11	11,53		
Annenin Yaşı	24-30	23	11,83	95,73		
	31-35	72	9,86	91,19	2,180	,116
	35+	109	10,70	90,72		
Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler	Eş/Partner	112	90,91	11,02		
	Bakıcı	17	93,00	7,81	1,514	,212
	Çoklu Destek	57	93,24	8,69		
	Diğer	18	87,72	14,69		
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük-orta	15	91,60	15,44		
	Orta	111	90,07	10,44	2,846	,039*
	Orta-yüksek	63	92,25	9,42		
	Yüksek	15	98,20	8,67		
Çocuğun Kreş Süresi	0-12 ay arası	66	90,46	11,57		
	13-24 ay arası	37	91,86	9,11	,420	,658
	25 ay ve üstü	101	91,95	10,51		

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 5.6’da görüldüğü üzere annenin öz yeterlik düzeyinin demografik bilgilere göre değerlendirilmesi iki grup düzeyinde olması durumunda Bağımsız Örneklem T

Testi ve ikiden fazla grup düzeyinde olması durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) ile incelenmiştir. Annenin öz yeterlik düzeyinin algılanan gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir ($F_{(3,200)}= 2,846; p<0.05$). Bu farklılığın nedeni post hoc analizi ile incelenmiş olup varyansların homojen dağılması nedeniyle LSD post hoc testi kullanılmıştır. Gelir düzeyi bazında farklılığın nedeni incelendiğinde grup içinde yüksek gelir düzeyine sahip ebeveynlerin öz yeterliğin en yüksek düzeyde olduğu ve diğer gelir gruplarından ayrıştığı görülmektedir. Düşük-orta, orta ve orta-yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin öz yeterlik düzeylerinin birbirine benzer seviyede olduğu gözlemlenmiştir. Gruplara ilişkin fark sonuçları aşağıdaki Tablo 5.7’de gösterilmiştir. Gelir düzeyi değişkeni haricinde hiçbir değişken bazında gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Her ne kadar gruplar arasındaki fark yeteri kadar desteklenemese de özellikle evli olan bireylerin öz yeterlik düzeylerinin boşanmış bireylere nazaran daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Diğer bir dikkat çeken detay ise çocuk sayısının artışı ebeveynin öz yeterlilik düzeyini azaltmıştır. İlk çocuğa sahip olan bireyin öz yeterlik puanının ikinci ve üçüncü çocuğa sahip olan bireylere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 5.7 Gelir Düzeyine Göre Annenin Öz Yeterlik Puanlarının LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi

<i>Gelir Düzeyi</i>	<i>Gelir Düzeyi</i>	<i>Ortalamalar Farkı</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
Düşük-Orta	Orta	1,52	2,87	,596
	Orta-Yüksek	-,65	3,01	,828
	Yüksek	-6,60	3,82	,086
Orta	Düşük-Orta	-1,52	2,87	,596
	Orta-Yüksek	-2,18	1,65	,188
	Yüksek	-8,12*	2,87	,005
Orta-Yüksek	Düşük-Orta	,65	3,01	,828
	Orta	2,18	1,65	,188
	Yüksek	-5,94*	3,01	,049
Yüksek	Düşük-Orta	6,60	3,82	,086
	Orta	8,12*	2,87	,005
	Orta-Yüksek	5,94*	3,01	,049

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

5.6.2 Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Araştırmanın ikinci sorusu olan “Çocuğun ayrılık kaygısının annenin çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin medeni durumu, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin yaşı, çocuk bakımında destek olan kişilerin varlığı, ailenin algıladığı gelir düzeyi ve çocuğun kreşe devam etme süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” sorularına dair analiz sonuçları Tablo 5.8’de sunulmuştur.

Tablo 5.8 Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Değişkenler		n	Ort.	ss	t/F	p
Çocuk Sayısı	1	104	25,95	5,61		
	2	81	24,46	5,52	2,548	,081
	3	19	27,42	8,52		
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	98	25,23	6,32	-,612	,541
	Erkek	106	25,74	5,58		
Annenin Eğitim Durumu	İlköğretim	11	28,45	9,46		
	Lise	29	25,97	5,10		
	Ön Lisans	23	25,09	5,92	,817	,516
	Lisans	96	25,27	6,04		
	Lisansüstü ve Üzeri	45	25,18	5,22		
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	116	25,49	5,90	-,095	,909
	Çalışmıyor	68	25,66	6,01		
	Evden Çalışıyor	20	25,00	6,25		
Medeni Hal	Evli	196	25,49	5,98	-,061	,952
	Bekar	8	25,62	5,42		
Kaçınıcı Çocuk	İlk	152	25,64	5,67		
	İkinci	43	24,44	6,29	1,603	,204
	Üçüncü	9	28,11	8,16		
Annenin Yaşı	24-30	23	25,78	6,02		
	31-35	72	25,50	5,63	,031	,969
	35+	109	25,44	6,17		
Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler	Eş/Partner	112	26,37	6,35		
	Bakıcı	17	24,47	5,61	3,196	,025*
Destek Veren Kişiler	Çoklu Destek	57	23,67	5,01		
	Diğer	18	26,89	5,20		

Tablo 5.8 (devamı) Çocuğun Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Değişkenler		n	Ort.	ss	t/F	p
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük-orta	15	28,13	5,67		
	Orta	111	25,56	6,14	1,858	,138
	Orta-yüksek	63	25,35	5,64		
	Yüksek	15	23,07	5,42		
Çocuğun Kreş Süresi	0-12 ay arası	66	26,72	6,33		
	13-24 ay arası	37	25,83	5,47	2,736	,067
	25 ay ve üstü	101	24,57	5,74		

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 5.8’de görüldüğü üzere çocuğun ayrılık kaygısının sosyodemografik bilgilere göre değerlendirilmesi iki grup düzeyinde olması durumunda Bağımsız Örneklem T Testi ve ikiden fazla grup düzeyinde olması durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) analizleriyle incelenmiştir. Çocuğun ayrılık kaygısının, bakım desteği aldığı kişiler bazında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür ($F(3,200) = 3,196; p < 0.05$). Bu farklılığın nedeni post hoc analizi ile incelenmiş olup varyansların homojen dağılması nedeniyle LSD post hoc testi kullanılmıştır. Buna göre; farklılığın eş/partner ile çoklu destek veren kişiler ile çoklu destek ile diğer grup arasında olduğu görülmektedir. Çoklu destek grubundan bakım desteği alan annelerin çocuklarındaki ayrılık kaygısı düzeyinin, sadece eş/partnerden destek alan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyinden daha düşük olduğu görülmüştür. Benzer şekilde çoklu destek alan annelerin çocuklarının diğer (sadece akraba, kendisi, komşusu vb.) içinde yer alan gruba göre ayrılık kaygılarının daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Gruplara ilişkin fark sonuçları aşağıdaki Tablo 5.9’da gösterilmiştir. Çocuğun ayrılık kaygısının diğer demografik değişkenler üzerindeki etkisinde gruplar arasındaki farkın hiçbir değişken bazında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Her ne kadar sonuçlar istatistiksel anlamda yeteri kadar desteklenemese de üç çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının ayrılık kaygılarının grup içinde maksimum düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ebeveynin eğitim düzeyi arttıkça çocuktaki ayrılık kaygısının nispeten daha azaldığı görülmektedir.

Tablo 5.9 Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişilerin Göre Çocuğun Ayrılık Kaygısı Puanları Bazında LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi

<i>Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler</i>	<i>Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler</i>	<i>Ortalamalar Farkı</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
Eş/Partner	Bakıcı	1,89	1,52	,215
	Çoklu Destek	2,69*	,95	,005
	Diğer	-,52	1,48	,725
Bakıcı	Eş/Partner	-1,89	1,52	,215
	Çoklu Destek	,80	1,61	,620
	Diğer	-2,41	1,97	,223
Çoklu Destek	Eş/Partner	-2,69*	,95	,005
	Bakıcı	-,80	1,61	,620
	Diğer	-3,22*	1,58	,043
Diğer	Eş/Partner	,52	1,48	,725
	Bakıcı	2,41	1,97	,223
	Çoklu Destek	3,22*	1,58	,043

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

5.6.3 Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre İncelenmesi

Araştırmanın son sorusu olan “Annenin ayrılık kaygısının çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin medeni durumu, ölçeğin doldurulduğu çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, annenin yaşı, çocuk bakımında destek olan kişilerin varlığı, ailenin algıladığı gelir düzeyi ve çocuğun kreşe devam etme süresine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?” sorularına dair analiz sonuçları Tablo 5.10’da sunulmuştur.

Tablo 5.10 Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Değişkenler		n	Ort.	ss	t/F	p
Çocuk Sayısı	1	104	47,03	11,90		
	2	81	48,58	12,04	,508	,603
	3	19	46,26	12,01		
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	98	48,12	13,22	,630	,529
	Erkek	106	47,06	10,65		
Anne Eğitim Durumu	İlköğretim	11	52,45	13,04		
	Lise	29	49,51	11,71		
	Ön Lisans	23	51,65	15,95	1,188	,317
	Lisans	96	46,60	11,59		
	Lisansüstü ve Üzeri	45	45,11	9,44		
Annenin Çalışma Durumu	Çalışıyor	116	47,73	12,32	1,020	,362
	Çalışmıyor	68	48,33	12,06		
	Evden Çalışıyor	20	44,05	8,70		
Medeni Hal	Evli	196	47,18	11,34	-1,330	,224
	Bekar	8	57,13	21,01		
Kaçıncı Çocuk	İlk	152	47,30	12,03		
	İkinci	43	47,67	11,77	,567	,568
	Üçüncü	9	51,66	11,83		
	24-30	23	49,00	13,30		
Annenin Yaşı	31-35	72	48,82	12,27	1,039	,356
	35+	109	46,45	11,40		
	Eş/Partner	112	48,48	11,47		
Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler	Bakıcı	17	43,65	8,99	2,789	,042*
	Çoklu Destek	57	45,28	12,26		
	Diğer	18	52,89	14,30		

Tablo 5.10 (devamı) Annenin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Karşılaştırma Bulguları

Değişkenler		n	Ort.	ss	t/F	p
Algılanan Gelir Düzeyi	Düşük-orta	15	47,40	14,20		
	Orta	111	49,10	11,57	1,476	,222
	Orta-yüksek	63	45,53	11,28		
	Yüksek	15	44,93	14,31		
Çocuğun Kreş Süresi	0-12 ay arası	66	49,13	12,48		
	13-24 ay arası	37	48,67	11,21	1,448	,237
	25 ay ve üstü	101	46,14	11,78		

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

Tablo 5.10’da görüldüğü üzere annenin ayrılık kaygısının demografik bilgilere göre değerlendirilmesi iki grup düzeyinde olması durumunda Bağımsız Örneklem T Testi ve ikiden fazla grup düzeyinde olması durumunda Tek Yönlü Varyans Analizi (One-way ANOVA) kapsamında incelenmiştir. Annenin ayrılık kaygısının, çocuğuna bakım desteği veren kişiler bazında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür ($F(3,200) = 2,789$; $p < 0.05$). Bu farklılığın nedeni post hoc analizi ile incelenmiş olup varyansların homojen dağılması nedeniyle LSD post hoc testi ile aşağıdaki Tablo 5.11’de detaylı olarak incelenmiştir. Bu farklılığın, bakıcı ve diğer ile çoklu destek ile diğer grup arasında olduğu görülmektedir. Bakıcıdan veya çoklu destek alan ebeveynlerin ayrılık kaygılarının grup içinde en düşük düzeyde olduğu görülürken özellikle diğer (sadece akraba, kendisi, komşusu vb.) grubunda yer alan ebeveynlerde bu kaygının en yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, annenin ayrılık kaygısının kalan demografik değişkenler üzerindeki etkisinde gruplar arasındaki farkın hiçbir değişken bazında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yaratmadığı görülmüştür ($p > 0.05$). Her ne kadar sonuçlar istatistiksel olarak yeteri kadar desteklenemese de bazı değişkenler özelinde sonuçlar dikkat çekicidir. İki çocuğa sahip olan ebeveynlerde ayrılık kaygısının tek veya üç çocuk olma durumuna göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyinin dağılımını lise mezunları değiştirirse de genel olarak kişilerin eğitim düzeyleri arttıkça ayrılık kaygılarının azaldığı görülmektedir. Yapılan analizlerden çıkarılan bir diğer sonuç da, her ne kadar gruplar kıyaslayabilmek adına homojen düzeyde olmasa da boşanmış olan bireylerin

ayrılık kaygılarının evli olanlara göre daha yüksek olduğudur. Buna ek olarak birinci çocuğu için ölçeği dolduran annelerdeki ayrılık kaygısı düzeyinin grup içinde en düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 5.11 Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişilerin Göre Annenin Ayrılık Kaygısı Puanları Bazında LSD Post Hoc Testi ile İncelenmesi

<i>Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler</i>	<i>Çocuğun Bakımına Destek Veren Kişiler</i>	<i>Ortalamalar Farkı</i>	<i>SE</i>	<i>p</i>
Eş/Partner	Bakıcı	4,83	3,06	,117
	Çoklu Destek	3,20	1,91	,097
	Diğer	-4,40	2,99	,143
Bakıcı	Eş/Partner	-4,83	3,06	,117
	Çoklu Destek	-1,63	3,25	,617
	Diğer	-9,24*	3,98	,021
Çoklu Destek	Eş/Partner	-3,20	1,91	,097
	Bakıcı	1,63	3,25	,617
	Diğer	-7,60*	3,18	,018
Diğer	Eş/Partner	4,40	2,99	,143
	Bakıcı	9,24*	3,98	,021
	Çoklu Destek	7,60*	3,18	,018

* $p < 0.05$ önem düzeyinde anlamlı

BÖLÜM 6

6. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın temel amacı, annelerin öz yeterlik algılarının okul öncesi kuruma devam eden 60-72 aylık çocuklardaki ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annelerin ayrılık kaygısı düzeyinin aracı etkisini incelemektir. Araştırmanın yan amaçları ise annenin öz yeterlik algısı, çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi ve annenin ayrılık kaygısı düzeyinin sosyodemografik değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu doğrultuda yapılan analizlerde, annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısı düzeyinin aracılık etmesi beklenmiştir. Bu değişkenlerin araştırmanın odağı olmasının sebebi, anne öz yeterliği ile çocuğun ayrılık kaygısı ilişkisini (Herren, In-Albon ve Schneider, 2013; Lange vd., 2005; Hill ve Bush, 2001; Aminayi vd., 2015); annenin öz yeterlik algısı ile annenin ayrılık kaygısı ilişkisini (Hsu ve Sung, 2008) ve annenin ayrılık kaygısı ile çocuğunun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiyi (Manicavasagar vd., 2001; Peleg vd., 2006; Stone vd., 2015; Çetin; 2017; Küçüköyük; 2015) ortaya koyan çalışmaların var olması ile birlikte; bu değişkenleri aracı etki hipotezi üzerinden inceleyen bir araştırmaya rastlanmamasıdır. Bu bağlamda, çalışmanın bu bölümünde araştırmanın amaçlarına yönelik kurulan hipotezlerin test edilmesiyle ulaşılan bulgular alan yazın ile karşılaştırılarak değerlendirilecek ve tartışılacaktır. Aynı zamanda çalışmanın sınırlılıkları ve önerilerine de yer verilecektir.

Annelerin öz yeterlik algılarının çocuklarının ayrılık kaygısı üzerindeki etkisinde annenin ayrılık kaygısı düzeyinin aracı etkisini incelemek üzere yapılan işlemlere temel hipotezlerin sınanması ile başlanmıştır. Bu doğrultuda, annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğunun ayrılık kaygısı düzeyi arasındaki ilişki basit regresyon analizi ile incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda annenin öz yeterlik düzeyi çocuğunun ayrılık kaygısı düzeyi üzerinde negatif yönde anlamlı bir yordayıcı etkiye

sahip olduğu bulunmuştur. Bu iki değişken arasındaki ilişki; Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği'nin "ebeveynliğe yönelik tutum" ve "çocuğa kazandırılabilirler" başlıklarındaki alt boyutları bazında da incelenmiştir. Buna göre; annenin öz yeterlik düzeyi alt boyutlarından annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejilerinin çocuğun ayrılık kaygısını istatistiksel olarak negatif yönde anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür. Annenin ebeveynliğe özgü geliştirdiği stratejilerde kendini yeterli görmesinin çocuğun kaygısını azalttığı görülmektedir. Annenin çocuğuna kazandırabilecekleri alt boyutunun da çocuğun ayrılık kaygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Annenin çocuğuna kazandırabileceklerine dair öz yeterlik algısının artması durumunda çocuğun ayrılık kaygısında azalış meydana gelmektedir. Yapılan analizler sonucunda; H1 hipotezinin üç başlıkta da kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde elde edilen sonuçların literatürle uyumlu olduğu görülmüştür.

Herren, In-Albon ve Schneider (2013), ayrılık kaygısı tanısı olan, sosyal fobisi olan ve kontrol grubu olarak herhangi bir psikiyatrik tanısı bulunmayan çocuk annelerinin ebeveynlik yeterliliği ve doyumunu arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında, ayrılık kaygısı bozukluğu bulunan çocukların annelerinin sosyal fobi tanısı alan çocuk anneleri ile tanı almayan çocukların annelerine göre öz yeterlik düzeylerinin daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Hill ve Bush (2001), etnik kökenin ebeveynlik öz yeterliği ve anaokuluna giden çocuklarındaki kaygı düzeyleri ve saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında ebeveynlik öz yeterliği ile kaygı arasında negatif yönlü ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Aminayi ve arkadaşlarının (2015), kaygı bozukluğu tanısı alan ve almayan çocukların annelerinin ebeveynlik tarzları ve ebeveynlik öz yeterliği arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında, kaygılı çocukların annelerinin öz yeterlik düzeylerinin anlamlı düzeyde düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Teti ve Gelfand (1991) öz yeterlik inancı yüksek olan annelerin daha etkili ebeveynlik gösterdikleri ve çocuklarıyla daha olumlu ve tutarlı etkileşim kurdukları sonucuna ulaşmışlardır. Kendilerini daha yeterli gören annelerin çocuklarının okula başlama sürecini başa çıkılması gereken bir görev olarak gördüklerinde, bunu başarabileceklerine inançlarının olmasına yol açabilir. Bu durumun da çocuğun ayrılık kaygısı geliştirmesinde koruyucu bir rol üstlendiği düşünülebilir. Bu sonuçlar klinik açıdan değerlendirildiğinde; ayrılık kaygısı yaşayan çocukların anneleri ile yapılacak klinik görüşmelerde, annenin öz yeterlik algısı faktörünün de göz önünde bulundurulması faydalı olacaktır.

Araştırmanın ikinci hipotezi ise annenin öz yeterlik algısının annenin ayrılık kaygısını anlamlı olarak yordadığı yönündedir. Bu doğrultuda, annenin öz yeterlik düzeyi ile annenin ayrılık kaygısı düzeyi arasındaki ilişki basit regresyon analizi ile incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, söz konusu hipotezin desteklendiği ve annenin öz yeterlik algısının ayrılık kaygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı görülmüştür. Öz yeterlik düzeyinin alt boyutlarının annenin ayrılık kaygısı ile ilişkisine de odaklanılan araştırmada; ebeveynliğe özgü stratejiler alt boyutunun annenin ayrılık kaygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğer alt boyut olan çocuğa kazandırılacaklar alt boyutunun da annenin ayrılık kaygısını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; H2 hipotezinin üç başlıkta da kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde konu üzerine yapılan araştırmaların az sayıda olduğu ve araştırma bulgularının literatürü destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Hsu ve Sung (2008), ilk kez anne olan kadınların ayrılık kaygılarına etki eden faktörleri belirlemeyi amaçladıkları çalışmalarında, bebeklerinin davranışsal tepkiselliğinin ve annenin ebeveyn öz yeterliliğinin annenin ayrılık kaygısı üzerindeki etkileri ortaya koymayı amaçlamışlardır. Bu araştırmanın sonucunda, annenin öz yeterliği ile annenin ayrılık kaygısı üzerinde negatif yönlü anlamlı ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kotil (2010), okul öncesi kuruma yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerine annenin öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisini incelediği araştırmasında; çocuğunu okula başlatmada tereddüt yaşayan, çocuğu anaokuluna başladığında ondan ayrılmakta zorlanan ve okul açıldığında öğretmeni aksini söylemesine rağmen çocuğun okula alıştığından emin olana kadar okulda kalmak isteyen annelerin ebeveyn öz yeterlik puanlarının, bu şekilde beyan vermeyen annelerin öz yeterlik puanlarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Annelerin beyan ettiklerinin kaygı ile ilişkili semptomlar olduğu düşünüldüğünde bu annelerin öz yeterlik puanlarındaki düşüklüğün ayrılık kaygısı sebebiyle olabileceği akla gelmektedir. Tüm bu bilgiler klinik açıdan değerlendirildiğinde; ayrılık kaygısına sahip olan annelerin kendilerini çocuklarını yetiştirirken ne kadar yeterli bulduklarına dair görüşlerinin alınmasının, psikoterapi sürecinde yararlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın üçüncü hipotezi, annenin ayrılık kaygısı düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı düzeyini pozitif yönde anlamlı olarak yordamasına odaklanmaktadır. Bu kapsamda yapılan analizler sonucunda annenin ayrılık kaygısının çocuğun ayrılık

kaygısı üzerinde pozitif yönde anlamlı yordayıcı etkiye sahip olduğu bulunmuştur. Ek olarak, bu iki değişken arasındaki ilişki çocuğun ayrılık kaygısını ölçmek için kullanılan ölçeğin alt boyutları bazında da incelenmiştir. Buna göre; annenin ayrılık kaygısının, çocuğun ayrılık kaygısının alt boyutlarından biri olan çocuğun yalnız kalma korkusunu istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Annenin ayrılık kaygısının çocuğun ayrılık kaygısının alt boyutlarından diğeri olan çocuğun terk edilme korkusunu da anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; H3 hipotezinin üç başlıkta da kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazında bu konuda geniş çaplı araştırmalar bulunmaktadır. Bu iki değişkenin konu edildiği araştırmalara bakıldığında, elde edilen sonuçların bu araştırmanın sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir. Peleg ve arkadaşları (2006), 36-48 aylık çocukların ayrılık kaygısı ve anaokuluna uyumu ile annelerinin ayrılık kaygısı düzeyi ve annelerin çocuklarından ayrışma düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmalarında, annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu, annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocukların anaokuluna uyumları arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Stone ve arkadaşları (2015), annelerin ayrılık kaygısı ve 5-8 yaşları arasındaki çocukların ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide psikolojik olarak kontrolcü ebeveynlik tutumunun aracı rolünü inceleyen çalışmasında da annelerin ayrılık kaygısı düzeyleri ile çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit etmiştir. Manicavasagar ve arkadaşları (2001), ayrılık kaygısı bozukluğu tanısı almış çocukların ebeveynlerinin % 63'ünün en az birinde yetişkin ayrılık kaygısı bozukluğu tanısının olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dallaire ve Weinraub (2005), 6 yaşındaki çocukların ayrılık kaygısının anne duyarlılığı, anne çocuk bağlanma tarzları ve annenin ayrılık kaygısı ile ilişkisini inceledikleri araştırmasında da annenin ayrılık kaygısı ile çocuklarının ayrılık kaygısı arasında pozitif yönde ilişkiye rastlamışlardır. Araştırmada çalışılan grubun ilkokula başlama yaşı olan 6 yaş olarak belirlenmiş olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın da örnekleme seçilirken çocukların okul öncesi dönemde uyumlarını ve annenin ayrılık kaygısını tetikleyebileceği düşünülen 5 yaş grubu seçilmiştir. Çalışmaların yaş grubu açısından da birbiri ile örtüştüğü görülmektedir. Poulton ve arkadaşları (2001), 3, 11 ve 18 yaş çocukların ayrılık deneyimlerinin ayrılık kaygısı geliştirme ile ilişkisini inceledikleri boylamsal araştırmada 11 yaş çocukların yaşadığı ayrılık kaygısının annenin tek başına dışarı çıkarma korkusu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çetin (2017),

çocukların ayrılık kaygısı ile anne babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe olan tutumları arasındaki ilişkiye odaklandığı araştırmasında ebeveynliğe tutumu; ebeveynliğe ilişkin öz yeterlik düzeyleri, ebeveynliğe ilişkin ilgi ve ebeveynlik doyumunu boyutlarında incelemiştir. Alt ölçekler bazında (yalnız kalma ve terk edilme korkusu) çocuğun ayrılık kaygısının annenin ayrılık kaygısını aynı yönde yordadığı sonucuna ulaşmıştır. Küçüköyük (2015), anaokuluna devam eden 3-5 yaş arası çocukların annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişkileri araştırdığı çalışmasında annelerin ayrılık kaygısı ile çocuklarının ayrılık kaygısı arasında aynı yönde ilişkiye rastlamıştır. Tüm bu bilgiler ve araştırmadan elde edilen sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, annenin yüksek kaygısının çocuğu ile kurduğu iletişimi etkileyebileceği düşünülmektedir. Çocuk, ayrılmaya dair annenin kaygılı mesajlarını aldığıda kendi kaygısı da daha belirgin hale gelebilir. Bununla birlikte annenin yaşadığı kaygının çocuk tarafından taklit edilerek öğrenilmesi de söz konusu olabilir. Bu sebeple çocuklarda ayrılık kaygısı ile çalışan klinisyenlerin, ebeveynlerin psikolojik durumlarının da sürecin önemli bir parçası olduğunu göz önünde bulundurarak, ailenin kaygıları hakkında bilgi edinmeleri ve konu hakkında psikoöğitim vermeleri ve gerekiyorsa annelerin bireysel olarak psikoterapi görmelerini sağlamaları önerilmektedir.

Son olarak, annenin öz yeterlik düzeyi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısının aracı etkisi incelenmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirilen çoklu doğrusal hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre annenin öz yeterlik algısı ile çocuğunun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısının tam aracı etkisi bulunmuş ve H4 hipotezi kabul edilmiştir. Aracılık etki analizi için Baron ve Kenny'nin (1986) ortaya koyduğu adımlar takip edilmiştir. Bu amaçla öncelikle basit regresyon analizleri ile değişkenler arası yordayıcılık ilişkileri incelenmiş, tüm kriterlerin sağlanması ardından çoklu doğrusal hiyerarşik regresyon analizi ile medyatör etki analizleri gerçekleştirilmiştir. Literatür incelendiğinde annenin öz yeterlik algısı ile çocuğunun ayrılık kaygısı arasındaki ilişkide annenin ayrılık kaygısının aracı etkisini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Ancak ilgili değişkenler arasındaki ilişkileri ayrı ayrı inceleyen çalışmaların olduğu görülmüştür. Araştırmanın ilk üç hipotezinde ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler ayrı ayrı incelenerek literatürle uyumu tartışılmıştır. Tüm bu bulgular ışığında, çocukların yaşadığı ayrılık kaygısının annenin ayrılık kaygısından önemli derecede etkilendiği göz önünde bulundurularak, çocuğun ayrılık kaygısı ile

çalışmak üzere planlanan psikoterapi sürecinde annenin öz yeterlik kazanmasını sağlamanın yanı sıra annenin ayrılık kaygısı ile çalışmaya da gerekli ihtimam gösterilmelidir. Ebeveyn eğitim programlarının öz yeterlik üzerinde anlamlı düzeyde artışa sebep olduğu araştırmalarca ortaya konmuştur (Gross vd, 2003; Bloomfield ve Kendal, 2010; Bağatarhan ve Nazlı, 2013). Bu bilgiden hareketle okula başlama döneminde uzmanlar tarafından verilecek eğitimlerde annenin ve çocuğun kaygıları hakkında bilgilendirici eğitimlerin hem çocukların ayrılık kaygısı yaşamasını önlemesi hem de annenin öz yeterlik inancını arttırması açısından büyük öneme sahip olacağı düşünülmektedir.

Tüm bu sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda; araştırmaya konu olan değişkenlerin çok yönlü ve birbirleri ile yakın ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu sebeple araştırma değişkenleri ve benzer değişkenler pek çok araştırmada, farklı modellerle ve farklı şekillerde ele alınarak incelenmiştir. Ancak hala araştırılacak güncel yanlarının olması, çalışmanın örnekleminin sadece annelerden oluşması ileride yapılacak olan çalışmalarda babaların öz yeterlik düzeyleri, babaların ayrılık kaygısı ve çocuklarda görülen ayrılık kaygısı ilişkisinin incelenmesinin alana yararlı olacağı düşünülmektedir. Araştırmada kullanılan iki ölçeğin öz bildirim ölçeği olması, diğer ölçeğin ise çocuk hakkındaki bilginin anne tarafından verilmesi sebebiyle sınırlılıkları bulunduğu da unutulmamalıdır. Bu sebeple annenin öz yeterlik algısı ve ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısının yarı yapılandırılmış görüşme ölçekleri kullanılarak değerlendirilmesi, bu değişkenleri anlama ve açıklamada daha kapsamlı bilgiler verecektir. Bu çalışmanın daha fazla sayıda anneyi ve çocuğu kapsayacak şekilde ileriye dönük araştırmaların temeli olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın temel hipotezlerine dair yapılan analizlerin ardından araştırmanın yan amaçları olan araştırma sorularına dair incelemeler yapılmıştır. Araştırma soruları, Bağımsız Örneklem T Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) kullanılarak ele alınmıştır. Bu doğrultuda araştırma değişkenleri sosyodemografik özelliklere göre incelenmiştir. Bu araştırmada annenin kaç çocuğa sahip olduğu, araştırmaya katılan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin yaşı, annenin medeni hali, ailenin gelir düzeyi, çocuğun ne kadar süredir okul öncesi kuruma devam ettiği ve çocuğun bakımına destek veren kişilerin varlığı sosyodemografik değişken olarak belirlenmiştir.

İlk olarak annelerin öz yeterlik düzeyinin sosyodemografik değişkenlerden nasıl etkilendiği tartışılacaktır. Bu doğrultuda; annenin öz yeterlik düzeyi sırasıyla ailenin gelir düzeyi, çocuğun cinsiyeti, annenin çocuk sayısı, araştırmaya katılan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin yaşı, annenin medeni hali, çocuğun ne kadar süredir okul öncesi kuruma devam ettiği ve çocuğun bakımına destek veren kişilerin varlığı gibi verilerden nasıl etkilendiği özetlenerek bu verilerin literatürle uyumu tartışılacaktır.

Annenin öz yeterlik düzeyinin demografik değişkenler bazında incelemesi neticesinde araştırmamızda anlamlı farklılığın olduğu tek bulgu; annenin öz yeterlik düzeyi ile ailenin algılanan gelir düzeyi arasındadır. Buna göre; gelir düzeyini yüksek olarak algılayan annelerin öz yeterlik düzeyinin, orta ve orta-yüksek olarak algılayan annelerin öz yeterlik düzeylerinden yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde, çalışmanın sonucunu destekleyen ve desteklemeyen sonuçların olduğu görülmüştür. Aksoy ve Diken (2009), annelerin öz yeterlik düzeylerinin sosyo ekonomik düzeyden etkilendiğini belirtmişlerdir. Kurnaz (2019), annenin öz yeterlik düzeyinin disiplin ve sağlık alt ölçekleri bazında gelir düzeyine göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. Özdemir (2019), yüksek gelire sahip annelerin öz yeterlik düzeylerinin düşük gelire sahip annelerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte alan yazın incelendiğinde; öz yeterlik düzeyinin ailenin gelir durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığına dair araştırmalar da bulunmaktadır (Uyanık Balat, Sezer ve Tunçeli, 2014; Uyanık Balat, 2014; Öztürk ve Giren; 2016). Araştırmamızla benzer sonuçlar alınan çalışmalara bakıldığında, araştırmanın yapıldığı zaman açısından birbirine yakınlık gösterdiği görülmüştür. Ekonomik koşulların yaşam standardına etkisinin yıllar içerisinde değişiklik göstermesi literatürdeki farklılığın nedeni olabilir. Araştırmamızdaki gelir düzeyi yüksek olan annelerin öz yeterlik düzeyinin yüksek olmasının sebebi çocuklarına sağlayabilecekleri maddi imkanların öz yeterliklerinin de yükselmesine sebep olabileceği düşünülmektedir. Bandura (1987), olumsuz duydu durumun düşük öz yeterlikle ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Gelir düzeyi düşük olan annelerin olumsuz duygu duruma sahip olması öz yeterliklerini de düşürüyor olabilir.

Araştırmamızda annenin öz yeterliği çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde, literatürün araştırmadan elde edilen sonuçlarla paralellik gösterdiği görülmüştür (Kıvanç, 2020; Kotil, 2010; Kurnaz, 2019, Özkubat ve Elibol, 2018).

Öz yeterlik ile aralarındaki ilişkiye bakılan diğer demografik değişken çocuk sayısı ve ölçeğin doldurulduğu çocuğun annenin kaçınıcı çocuğu olduğu bilgisidir. Bu çalışmanın sonucuna göre bu sosyodemografik değişkenlerin annelerin öz yeterlik algıları üzerinde anlamlı etkisi bulunmamaktadır. Alan yazın incelendiğinde çocuk sayısının annelerin öz yeterlik inancı üzerinde etkisi olan çalışmalara rastlanmış ancak genel öz yeterlik puanları üzerinden anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır (Kıvanç, 2020; Kotil, 2010; Coleman ve Karraker, 2003). Annenin öz yeterlik algısı ile çocuk sayısı arasındaki ilişkiyi inceleyen, Seçer, Çeliköz ve Yaşa (2008) ilgi, Kurnaz (2019) ilgi, bakım, katılım ve sağlık alt boyutlarında anlamlı bir farklılık ortaya koyarken, Kıvrak Kunt (2019) çocuğu birey olarak önemseme alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızda kullanılan ölçeğin bu alt boyutlar hakkında bilgi vermiyor olmasının söz konusu farklılığa sebep olabileceği düşünülmektedir. Kıvanç (2020) da çocukların doğum sırasının öz yeterlik üzerinde anlamlı etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır. Tek çocuğu olan annelerin çocuklarına ayırabilecekleri zamanın daha çok olması kendilerini yeterli olarak algılamalarına sebep olabilirken iki ve daha fazla çocuğu olan annelerin ise sorunlarla başa çıkmak için önceki tecrübeleri öz yeterliklerinin daha yüksek olmasına sebep olabilir.

Çalışmada öz yeterlik algılarının eğitim düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde; eğitim düzeyi ile annenin öz yeterliği arasında anlamlı ilişkiye rastlanan çalışmalar olduğu gibi (Yıldız Çiçekler vd., 2014; Kurnaz, 2019; Holloway vd., 2005; Coleman ve Karraker, 2000; Teti ve Gelfand, 1991), eğitim düzeyinin ebeveynlik öz yeterliğinin alt boyutları bazında (ilgi, öğretme ve duygusal kontrol) anlamlı farklılık yarattığı (Kıvrak Kunt, 2019; Kıvanç, 2020; Kotil; 2010; Zembat vd., 2009) ve herhangi bir ilişkiye rastlanmayan sonuçların olduğu (Gözübüyük, 2015; Kaner, 2007; Çiftçi Topaloğlu, 2013; Uyanık Balat, 2014; Coleman ve Karraker, 2003; Baş, 2019; Brody, Flor ve Gibson, 1999) görülmüştür. Bu ikircikli sonuçlar incelendiğinde, örneklemdaki çocukların farklı yaş gruplarında olmalarının annelerin yeterlik konusundaki inançlarını etkileyebileceği düşünülmüştür. Aynı zamanda günümüzde gelişen teknoloji ve artan sosyal medya kullanımı, annelerin çocuk gelişimi ve bakımı üzerinde daha çok bilgi edinmelerine sebep olabilir. Bu durum model alma yoluyla öğrenmelerini sağlayarak annelerin yeterlik algısını güçlendirebilmektedir. Eğitim düzeyi yüksek olan kişilerin beceri ve yeterlikleri hakkında kendilerini daha eleştirel

olarak değerlendirmelerinin de çalışmadan elde edilen bulguları etkileyebileceği dşnlmektedir.

Bir diğer betimsel hipotezde, annelerin öz yeterlik algılarının çalışma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış ve anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatür verileri incelendiğinde, araştırmaya hem benzer olan hem de benzer olmayan bulguların olduğu görülmüştür. Gözübüyük (2015), Kıvranc (2020) ve Kotil (2010) alışmalarında, annelerin çalışma durumunun öz yeterlik üzerinde anlamlı etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan Yıldız iekler ve arkadaşları (2014), zdemir (2019) ve Kurnaz (2019), alışan annelerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Jackson ve Scheines (2005) de annelerin çalışma durumunun öz yeterlikle doğrudan ilişkili olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada farklılığın tespit edilememiş olmasının, örneklerin homojen dağılmaması ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Araştırmanın yapıldığı dönemde etkili olan Covid-19 pandemi süreciyle birlikte evden çalışmanın daha yaygınlaşması sonucunda araştırmamızda annelerin çalışma durumu kategorilendirilirken evden çalışma durumları da göz önünde bulundurulmuştur. Ancak; bu süreçte annelerin çalışma durumlarının düzensiz olmasının elde edilen sonuçlar üzerinde etkili olabileceği dşnlmektedir. Bununla birlikte bazı anneler evden çalışma durumlarında iç yoğunluğu dolayısıyla zorlandıklarını ve çocuklarına vakit ayıramadıklarını dile getirirken, bazı anneler ulaşım vb. zaman kayıplarının ortadan kalkmasıyla çocuklarına daha çok vakit ayırabildiklerini aktarmışlardır.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç da ebeveyn öz yeterliği ile annenin yaşı arasında anlamlı fark olmayışdır. Bu sonucun da alan yazın ile uyumlu olduğu görülmektedir (zdemir, 2019; Yıldız iekler, 2014; Soyoglu, 2019; zdemir, 2012; zkul, 2015; attık, 2015).

Çalışmamızda medeni hal ile öz yeterlik arasında her ne kadar gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmasa da; özellikle evli olan bireylerin öz yeterlik düzeylerinin boşanmış bireylere nazaran daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Kıvrak Kunt (2019) 5 yaş çocukların annelerinin öz yeterlik algılarını sosyodemografik değişkenler açısından incelediği çalışmasında alt boyutlar bazında (ocuğu birey olarak önemseme ve çocuğun bireysel becerilerinin desteklenmesi) anlamlı sonuçlar elde etmiş, diğer alt boyutlar bazında anlamlı farklılık olmasa da evli olan kişilerin ortalamalarının bekâr olan annelerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bilgi çalışma ile benzerlik göstermektedir. Teti ve Gelfand (1991)'de evli annelerin öz

yeterlik algılarının bekâr annelerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kotil (2010) ise medeni durum ile öz yeterlik arasında anlamlı ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Evlilik aynı zamanda çocukların bakım, beslenme gibi temel ihtiyaçlarının eşler tarafından ortaklaşa karşılanmasına imkân sağladığından, bu durum evli annelerin kendilerini daha yeterli olarak değerlendirmelerine sebep olabilir. Ancak çalışmamızın örnekleminde bekâr annelerin sayısının oldukça az olması (örneğin % 3,9'unu oluşturması), bu çalışmanın daha geniş örneklem ile yapılmasının daha yararlı olacağını düşündürmektedir.

Bir diğer araştırma değişkeni olan çocuğun ayrılık kaygısının da sosyodemografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda; çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi sırasıyla çocuğun bakımına destek veren kişilerin varlığı, çocuğun cinsiyeti, annenin çocuk sayısı, araştırmaya katılan çocuğunun kaçınıcı çocuk olduğu, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin yaşı, annenin medeni hali, ailenin gelir düzeyi, çocuğun ne kadar süredir okul öncesi kuruma devam ettiği gibi verilerden nasıl etkilendiği özetlenerek bu verilerin literatürle uyumu tartışılacaktır.

Çocuğun ayrılık kaygısının demografik değişkenler bazında incelenmesi neticesinde anlamlı farklılığın bulunduğu tek bulgu; çocuğun ayrılık kaygısı düzeyi ile annenin bakım desteği aldığı kişilerin varlığı arasındadır. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğu incelendiğinde; birden fazla kişiden bakım desteği alan annelerin çocuklarının ayrılık kaygılarının, sadece eşlerinden destek alan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucun literatür ile uyumlu olduğu görülmüştür. Dönmez (2019), sadece annenin bakımını üstlendiği çocukların ayrılık kaygısı puan ortalamalarının destek alarak bakım sağlayan annelerin çocuklarının ortalamasından anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Annelerin bakım sürecinde çocuklarından ayrılma pratiği yapmasının ilerleyen süreçlerde hem çocuk hem de anne açısından faydalı olduğu düşünülmektedir. Annesinden ayrılan çocuğun annenin geri döneceğine dair inancının pekişmesi okul öncesi dönemde de anneden ayrılmaya daha kolay adapte olmasını sağlayabilir. Bununla birlikte çocuğun anne dışındaki kişilerle etkileşime girmesi kendisini sosyal beceri açısından da güçlendireceği için çocuğun yeni bir ortama girmekte daha az kaygılanmasına sebep olabilir.

Sosyodemografik değişkenler ayrı ayrı incelendiğinde; çocukların ayrılık kaygısının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın

incelendiğinde bu bulgunun gerek yurt içinde gerekse yurt dışında yapılan çalışmaları destekler nitelikte olduğu görülmektedir (Küçüköyük, 2015; Dönmez, 2019; Çetin, 2017; Çıkrıkçı, 2020; Teze ve Arslan, 2016; Battaglia, 2016; Spence vd, 2001). Tüm çalışmalardan ve araştırmamızdan elde edilen bu bulgu, kız çocuklarının daha kaygılı yapıya sahip olacağı yönündeki beklentilerin ve önyargıların kırılması açısından önemli bir etkiye sahiptir.

Çalışmamızda çocuğun ayrılık kaygısının annenin yaşına göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde bu bulguyu destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir (Özdemir, 2019; Çıkrıkçı, 2020; Solmaz, 2017; Ayaz, 2015; Nazlıoğlu, 2019).

Çalışmamızda çocuğun ayrılık kaygısının annenin çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır; ancak her ne kadar sonuçlar istatistiksel anlamda yeteri kadar desteklenemese de üç çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarının ayrılık kaygılarının grup içinde maksimum düzeyde olduğu görülmektedir. Bu bilginin alan yazın ile uyumsuz olduğu görülmektedir. Nazlıoğlu (2019), Çıkrıkçı (2020), Küçüköyük (2015) ve Çetin (2017) tek çocukların ayrılık kaygısı düzeylerinin iki ve daha fazla kardeşe sahip olan çocukların ayrılık kaygısı düzeylerinden anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Üç çocuğa sahip anne sayısının tüm örneklemin %9'unu oluşturduğu göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu farklılığın örneklemin homojen dağılmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmamızda medeni halin çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde bu bilgiyi destekler nitelikte araştırmalar bulunmaktadır (Nazlıoğlu, 2019) Bununla birlikte Kurtman (2019), medeni halin çocuğun ayrılık kaygısı üzerindeki etkisine baktığı çalışmasında homojen dağılım gösteren bir örneklem ile çalışmış ve ebeveynleri boşanmış olan çocukların ayrılık kaygısı düzeylerinin, evli olan ebeveynlerin çocuklarının ayrılık kaygısından daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Araştırmanın bir diğer bulgusu ise annenin eğitim düzeyinin çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde anlamlı bir farklılık yaratmamasıdır. Literatürde bu bilgiyi destekler nitelikte çalışmaların olduğu görülmüştür (Çıkrıkçı, 2020; Özdemir, 2019; Dönmez, 2019; Solmaz, 2017; Nazlıoğlu, 2019).

Araştırmada annelerin çalışma durumunun çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadan elde edilen bu bulgunun alan yazın ile uyumsuz olduğu görülmektedir. Alan yazın

incelendiğinde, Çıkrıkçı (2020), Dönmez (2019), Yeşildaş (2018), Alisinanoğlu ve Ulutaş (2003), çalışmayan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çetin (2017) de istatistiksel olarak anlamlı olmasa da çalışmayan annelerin çocuklarının ayrılık kaygılarının çalışan annelerin çocuklarının ayrılık kaygılarından düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nazlıoğlu (2019) ise çalışan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısı düzeylerinin çalışmayan annelerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nazlıoğlu (2019)'un çalışmasına bakıldığında örneklemin büyük çoğunluğunun eğitim düzeyi yüksek ve çalışan annelerden oluşması söz konusu değişikliğin de sebebi olabilir. Çalışmayan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısı düzeylerinin yüksek olması anneden ayrılmayı deneyimleme ile ilişkili olabilir. Çalışan annelerin çalışma hayatına başladıkları dönem çocukların ayrılık kaygısı da daha yüksek olabileceken zaman içerisinde çocuklar başa çıkabilir hale gelmiş olabilirler. Araştırmadan elde edilen bulgunun pandemi döneminde annelerin düzensiz çalışma koşullarına sahip olması, sokağa çıkma yasakları vb sonucunda uzun süreler evde kalınması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Sosyodemografik değişkenlerle birlikte incelenen son araştırma değişkeni ise annenin ayrılık kaygısıdır. Bu doğrultuda annenin ayrılık kaygısı düzeyi sırasıyla çocuk sayısı, çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin medeni durumu ve çocuk bakımına destek veren kişilerin varlığına göre farklılaşıp farklılaşmadığı sırasıyla açıklanacak ve alan yazın ile karşılaştırılacaktır.

Araştırmamızda annenin ayrılık kaygısı düzeyinin çocuk sayısı, çocuğun kaçınıcı çocuk olduğu, çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim durumu, annenin çalışma durumu, annenin medeni durumuna göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alan yazın incelendiğinde bu değişkenlerin birlikte incelendiği çalışmaların kısıtlı olduğu görülmüştür. Bu sebeple yapılan bu çalışmanın literatürle uyumuna yönelik karşılaştırma yapılamamıştır. Ancak alan yazında araştırma değişkenlerinin annenin durumluk ve sürekli kaygısı ile ilişkisinin inceleyen çalışmaların olduğu görülmektedir. Durumluk kaygı; bir durum içinde beliren ve sonrasında kaybolan kaygı olarak tanımlandığı için annelerin ayrılık kaygısının sürekli kaygı tanımına daha uygun bir yapıya sahip olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple araştırmamızdaki sosyodemografik değişkenlerin annelerin sürekli kaygı düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Demirci (2018), annenin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyeti, çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmadığını

ancak; çalışma durumu ve öğrenim durumuna göre değiştiğini belirtmiştir. Dönmez (2019) annenin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık yaratmadığını ortaya koymuş, araştırmada öğrenim durumunun annenin sürekli kaygısını farklılaştığını belirtmiştir. Buna göre; yüksek lisans mezunu annelerin sürekli kaygı düzeyinin ilkökul ve lise mezunu annelerin sürekli kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır. Nazlıoğlu (2019) da annelerin sürekli kaygısının çocuğun cinsiyeti, eğitim düzeyi, medeni durumu ve çalışma durumuna göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Boğday (2020) da annelerin sürekli kaygısının ergenlik döneminde olan çocuklarının cinsiyeti, çocuk sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin medeni durumu gibi değişkenlere göre anlamlı olarak farklılaşmadığını; ancak annelerin öğrenim düzeyi arttıkça kaygı düzeylerinin düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızda eğitim durumunun annenin ayrılık kaygısı üzerinde anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşılsa da; kişilerin eğitim düzeyleri arttıkça ayrılık kaygısı düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Yapılan analizlerden çıkarılan bir diğer sonuç da, her ne kadar gruplar kıyaslayabilmek adına homojen düzeyde olmasa da boşanmış olan bireylerin ayrılık kaygılarının evli olanlara göre daha yüksek olduğudur. Turhan (2017) da boşanmış annenin kaygı düzeyinin evli olan annelerin kaygı düzeyinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmamızda annenin ayrılık kaygısının çocuğuna bakım desteği veren kişiler bazında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yarattığı görülmüştür. Bu farklılığın ise, bakıcı ve diğer ile çoklu destek ile diğer grup arasında olduğu görülmektedir. Bakıcı desteği alan veya çocuğun bakımında birden fazla destek kaynağı olan annelerin ayrılık kaygılarının eş/partner ve diğer olarak gruplandırılan arkadaş, komşu, kendim gibi seçenekler belirten annelerin kaygılarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde annenin ayrılık kaygısı ile bakım desteği arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulunmamaktadır. Araştırmamızda çocuğun ayrılık kaygısının da bakım desteği alma durumuna göre farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan, bakım desteğinin hem annelerin hem de çocukların ayrılık kaygısı üzerinde etkisi olduğu söylenebilir. Annelerin desteğe ihtiyaç duydukları zamanlarda çocuğu bakım desteği aldığı kişi ile yalnız bırakmasına sebep olabilir. Bu açıdan ayrılığı deneyimleme çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde etkili olduğu gibi annenin ayrılık kaygısı üzerinde de etkili olabilir. Annenin ayrılık kaygısının sosyodemografik değişkenlerle ilişkisini inceleyen kısıtlı çalışmaların olması, araştırmamızın

bulgularının literatüre farklı bir bakış açısı sunduğunu ve gelecek çalışmaların özellikle bu alana yönelmesinde fayda olacağını düşündürmektedir.

Araştırma sorularının yapılan araştırmalarda birbirinden farklılık göstermesinin temel sebeplerinden biri katılımcıların homojen dağılımının olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu sebeple katılımcı sayılarının artırılarak grupların homojen hale getirilmesi araştırma soruları hakkında daha sağlıklı sonuçlar alınmasını sağlayabilir.

Bu çalışmada annenin öz yeterlik algısı, çocuğunun ayrılık kaygısı ve annenin ayrılık kaygısı arasındaki ilişkiler zemininde zengin bir veri tabanı oluşturulmuştur. Bu verilerin kuramsal alanda da klinik pratikte ve uygulamada da alan yazına katkısı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Ainsworth, M. S., Blehar, M. C., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. New York: Psychology Press.
- Ainsworth, M. D. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, 331-341.
- Aksoy, A. ve Diken, H. İ. (2009). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları ile gelişimi risk altında olan bebeklerin gelişimleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalara bir bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1) 59-68.
- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 28(128).
- Alkın T. (2010). Yetişkin ayrılma anksiyetesi bozukluğu. *Türkiye Klinikleri, Journal of Psychiatry Special Topics*, 3(3), 53-63.
- Allen J. L., Lavalley K. L., Herren C., Ruhe K. ve Schneider S. (2010). DSM-IV criteria for childhood separation anxiety disorder: Informant, age, and sex differences. *Journal of Anxiety Disorders*; 24, 946–52
- American Psychiatric Association. (1980). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. (3rd Ed.) Washington: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (1987). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. (3rd Ed–Revised). Washington: American Psychiatric Association
- Amerikan Psikiyatri Birliği (APA). (2007). *Psikiyatride hastalıkların tanımlanması ve sınıflandırılması el kitabı (Gözden geçirilmiş dördüncü baskı (DSM IV-TR)*. (Çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Amerikan Psikiyatri Birliği (APA). (2014). *Ruhsal bozuklukların tanınması ve sayımsal el kitabı (DSM-5®) (5.Baskı)*. (Çev. E. Köroğlu). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Aminayi, M., Roshan Chesli, R., Shairi, M. R. ve Moharreri, F. (2015). Comparative study of parenting styles and parenting self-efficacy in mothers of children with and without anxiety symptoms. *Journal of Fundamentals of Mental Health*, 17(4), 186–191.

- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C. ve Shaffer, S. (2005). The relationship between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development*, 14, 133-154.
- Arslan, Ü. (2007). Okul öncesi eğitimde temel becerilerin ve sosyal davranışların kazandırılması. G. Haktanır (Der.), *Okul öncesi eğitime giriş* içinde (ss. 205-230). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aşkar, P. ve Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili öz yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-8.
- Ayaz, G. (2015). *Çocuklarda ayrılık kaygısı bozukluğu gelişimi ile annenin kişilik özellikleri ve bağlanma stili arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi.* (Uzmanlık tezi). Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Edirne.
- Bağatarhan, T. ve Nazlı, S. (2013). Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz yeterliklerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları*, 31(7), 67-88.
- Bahalı, K. ve Tahiroğlu, A. Y. (2010). Okul reddi: Klinik özellikler, tanı ve tedavi. (School refusal: Clinical features, diagnosis and treatment). *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar (Current Approaches in Psychiatry)*, 2(3), 362-383
- Ballenski, C. B. ve Cook, A. S. (1982). Mothers' perceptions of their competence in managing selected parenting tasks. *Family Relations*, 31, 489 – 494.
- Balkaya, İ. (1998). *Anaokuluna yeni başlayan çocukların okula uyum süreçlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi.* (Bilim uzmanlığı tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*. 84(2), 191-215.
- Bandura, A. (1982). Self-efficacy mechanism in human agency. *American Psychologist*, 37(2), 122 – 147.
- Bandura, A. (1989). Social Cognitive Theory. *Annals of Child Development*, 6, 1-60. Greenwich, CT: Jai Press LTD.
- Bandura, A. (1992). Exercise of personal agency through the self-efficacy mechanism. In R. Schwarzer (Ed.), *Self-Efficacy: Thought Control of Action* içinde 3–38. Washington, DC: Hemisphere.
- Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. V. S. Ramachaudran (Ed.), *Encyclopedia of Human, Human Behavior*. New York: *Academic Press*, 4, 71.
- Bandura, A. (2000). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: W. H. Freeman and Company.

- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Multifaceted impact of self-efficacy beliefs an academic functioning. *Child Development*, 67, 1206–1222.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173.
- Battaglia, M., Touchette, E., Garon-Carrier, G., Dionne, G., Cote, S. M., Vitaro, F.,... Boivin, V. (2016). Distinct trajectories of separation anxiety in the preschool years: Persistence at school entry and early- life associated factors. *Journal Child Psychology Psychiatry*, 57(1), 39-46.
- Bıkmaz, F. H. (2002). Fen öğretiminde öz yeterlik inancı ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 1(2), 197–210.
- Bıkmaz, F. H. (2017). Öz yeterlik inançları. Y. Kuzgun ve D. Deryakulu (Ed.). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bloomfield, L. ve Kendall, S. (2010). Audit as evidence: The effectiveness of ‘123 Magic’ programmes. *Community Practitioner*. 83(1), 26-29.
- Bloom-Feshbach, S. ve Blatt, S. J. (1981). Separation response and nursery school adaptation. *Journal of the American Academy of Child Psychiatry*, 21(1), 58-64.
- Boğday, H. (2020). *Anne kaygı düzeyinin ergen kaygı düzeyi üzerindeki etkisinde ergenin bilinçli farkındalık düzeyinin aracı etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bowlby, J. (1959). Separation anxiety. *International Journal of Psycho-Analysts*, 1-25.
- Bowlby J. (1973). *Attachment and loss. Vol. 2: Separation*. New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (2012). *Sevgi bağlarının kurulması ve bozulması*. (Çev: M. Kamer) İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.
- Bretherton, I. (1992). The origins of attachment theory: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Developmental Psychology*, 28, 759-775.
- Broadwin, I. T. (1932). A contribution to the study of truancy. *American Journal of Orthopsychiatry*, 2(3), 253–259.
- Brody, G. H., Flor, D. L. ve Gibson, N. M. (1999). Linking maternal efficacy beliefs, developmental goals, parenting practices, and child competence in rural single-parent African American families. *Child Development*, 70(5), 1197-1208.
- Brooker, L. (2008). *Supporting transitions in the early years*. England: Open University Press

- Buluş, M. ve Öztürk Samur, A. (2017). 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyumunu yordamada ebeveyn benlik saygısı, temel ihtiyaçları ve öz yeterliğin rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 105-119.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2019). *Sosyal bilimler için istatistik* (22. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Caprara, G. V., Regalia, C., Scabini, E., Barbaranelli, C., ve Bandura, A. (2004). Assessment of filial, parental, marital, and collective family efficacy beliefs. *European Journal of Psychological Assessment*, 20(4), 247 – 261.
- Cindioğlu, M. D. (2015). *3-6 yaş arası çocuğu olan depresyonlu ve depresyonu olmayan annelerin ebeveynlik öz yeterlilik çocuk mizaç algısı ve duygu sosyalleştirme tepkilerin karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cochran, D., Fallon, D., Hill, M. ve Frazier, J. A. (2013). The role of oxytocin in psychiatric disorders: a review of biological and therapeutic research findings. *Harvard Review of Psychiatry*, 21(5), 219.
- Cohen J. (1988). The analysis of variance. In statistical power analysis for the behavioral sciences (second ed.). *Lawrence Erlbaum Associates*, 274-87.
- Coleman, P. K. (1998). *Maternal self-efficacy beliefs as predictors of parenting competence and toddlers' emotional, social and cognitive development*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Batı Virginia Üniversitesi, ABD.
- Coleman, P. K. ve Karraker, K. H. (1997). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18, 47–85.
- Coleman, P. K., ve Karraker, K. H. (2000). Parenting self – efficacy among mothers of school – age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13 – 24.
- Coleman, P. K., ve Karraker, K. H. (2003). Maternal self-efficacy beliefs, competence in parenting, and toddlers' behavior and developmental status. *Infant Mental Health Journal*, 24(2), 126 – 148.
- Cyranowski, J. M., Shear, M. K., Rucci, P., Fagiolini, A., Frank, E., Grochocinski, V. J., . . . Cassano, G. (2002). Adult separation anxiety: Psychometric properties of a new structured clinical interview. *Journal of Psychiatric Research*, 36(2), 77-86.
- Çattık, M. (2015). *Gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ve öz yeterlik düzeyleri ile yaşam doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çetin, B. S. (2017). *Çocuklarda ayrılık kaygısı ile anne-babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Ana Dalı, Ankara.

- Çıkrıkçı, A. (2020). *Okul öncesi eğitime yeni başlayan çocukların ayrılma kaygıları ile annelerinin kaygıları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bursa.
- Çiftçi Topaloğlu, Z. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Demirci, E. (2018). *5-6 yaş çocuklarının annelerinin sürekli kaygı düzeyleri ile çocukların benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dallaire, D. H. ve Weinraub, M. (2005). Predicting children's separation anxiety at age 6: The contributions of infant-mother attachment security, maternal sensitivity, and maternal separation anxiety. *Attachment & Human Development*, 7(4), 393-408.
- De Montigny, F. ve Lacharite, C. (2005). Perceived parental self-efficacy: Concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49, 387-396.
- Dick-Niederhauser, A. ve Silverman, W. K. (2006). Separation anxiety disorder. Fisher, J. E. ve O'Donohue, W.T. (Der.), *Practitioner's guide to evidence-based psychotherapy* içinde (ss.627-633), Boston, MA: Springer.
- Diriöz, P. M., Alkin, T., Yemez, B., Onur, E. ve Eminağaoğlu, P. N. (2011). Ayrılma anksiyetesi belirti envanteri ile yetişkin ayrılma anksiyetesi anketinin Türkçe versiyonunun geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22,1-13.
- Donald M. G. (2003). *Handbook of self and identity*. Newyork, NY: The Guilford Press.
- Dönmez, S. (2019). *Anaokulu öğrencilerinde ayrılma kaygısının aile ortamı, annenin sürekli kaygısı ve anne-çocuk bağlanma örüntüleri açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Acıbadem Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dumka, L. E., Stoerzinger, H. D., Jackson, K. M. ve Roosa, M. W. (1996). Examination of the cross-cultural and cross-language equivalence of the parenting self-agency measure. *Family Relations*, 45(2), 216 – 222.
- Eisen A. R. ve Schaefer C. E. (2005). *Separation anxiety in children and adolescent: An individualizedn approach to assessment and treatment*. Newyork, NY: The Guilford Press.
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E., Bildik, T. ve Çetin, S. K. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri, *Türk Psikiyatri Derneği*. 20(1), 14-21.

- Esbjørn, B. H., Caspersen, I. D., Sømhovd, M. J., Breinholst, S. ve Reinholdt Dunne, M. L. (2014). Exploring the contribution of parental perceptions to childhood anxiety. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 2(3), 115-123.
- Fairbairn, W. D. (1943). The war neuroses: their nature and significance. D. E. Scharff ve E. F. Birtles (Ed.), *Psychoanalytic Studies of the Personality* içinde (ss. 256-288). London: Routledge.
- Freud, S. (1905). Three Essays on The Theory Of Sexuality. *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud, Volume VII (1901-1905): A case of hysteria, three essays on sexuality and other works* içinde (ss. 123-246).
- Freud, S. (1926). Inhibitions, Symptoms and Anxiety. S. Arbiser ve J. Schneider, (Ed.), *On Freud's "inhibitions, symptoms and anxiety"* içinde (ss. 9-99). London: Karnac Books.
- Fuligni, A. J., ve Yoshikawa, H. (2012). Socioeconomic status, parenting, and child development. M. H. Bornstein ve R. H. Bradley (Ed.) *Socio Economic Resources, Parenting and Child Development Among Immigrant Families* içinde (ss. 107-124). New York: Routledge.
- Gözübüyük, F. (2015). *Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algıları, sözel etkileşim uygulamaları ve 1-3 yaş aralığında çocukların gelişimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisan tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gross, D., Louis, F., Webster-Stratton, C., Garvey, C., Julion, W. ve Grady, J. (2003). Parent training of toddlers in day care in low-income urban communities. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71(2), 261-278.
- Grusec, J. (2006). Parents attitudes and beliefs: Their impact on children's development. *Encyclopedia on Early Childhood Development*. University of Toronto: Canada.
- Grusec, J. E., Hastings, P. ve Mammone, N. (1994). Parenting cognitions and relationship schemas. In J. G. Smetana (Ed.), *Beliefs about parenting: Origins and developmental implications* içinde (ss. 5–19). Jossey-Bass.
- Güler Yıldız, T. , Şahin, F. , Haktanır, G. ve Holloway, S. (2021). Turkish adaptation of the Berkeley parenting self-efficacy scale revised (BPSE-R). *Journal of Education and Future*, (19), 13-23
- Hackett, G. ve Betz, N. E. (1981). A self-efficacy approach to the career development of women. *Journal of Vocational Behavior*, 18(3), 326-339.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., ve Tatham, R. L. (2013). *Multivariate Data Analysis*. London: Pearson Education Limited.
- Hayden, J. A. (2013). *Introduction to health behavior theory*. Burlington: Jones & Bartlett Publishers.

- Herren C., In-Albon T. ve Schneider S. (2013). Beliefs regarding child anxiety and parenting competence in parents of children with separation anxiety disorder. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*; 44: 53-60.
- Hill N. E. ve Bush K. R. (2001). Relationships between parenting environment and children mental health among African American and European American mothers and children. *Journal of Marriage and Family* 63(4): 954-66.
- Holloway, S. D., Suzuki, S., Yamato, Y. ve Behrens, K. (2005). Parenting self-efficacy among Japanese mothers. *Journal of Comparative Family Studies*, 36(1), 61-76.
- Holloway, S. D., Campbell, E. J., Nagase, A., Kim, S., Suzuki, S., Wang, Q., ... Baak, S. Y (2016). Parenting self-efficacy and parental involvement: Mediators or moderators between socioeconomic status and children's academic competence in Japan and Korea? *Research in Human Development*, 13(3), 258-272.
- Hsu, H. C. ve Sung, J. (2008). Separation anxiety in first-time mothers: Infant behavioral reactivity and maternal parenting self-efficacy as contributors. *Infant Behavior & Development*, 31(2), 294-301.
- Hudson, J. L., Dodd, H. F. ve Bovopoulos, N. (2011). Temperament, family environment and anxiety in preschool children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 39(7), 939.
- Izzo, C., Weiss, L., Shanahan, T. ve Rodriguez-Brown, F. (2000). Parental self-efficacy and social support as predictors of parenting practices and children's socioemotional adjustment in Mexican immigrant families. *Journal of Prevention & Intervention In The Community*, 20(1-2), 197-213.
- Jackson, A. P., ve Scheines, R. (2005). Single mothers' self-efficacy, parenting in the home environment and children development in the two-wave study. *Social Work Research*, 29(1), 7-20.
- Johnson A. M., Falstein E. I., Szurek S. A. ve Svendsen M. (1941). School phobia. *American Journal Orthopsychiatry*; 11:702-711.
- Junttila, N., Vauras, M. ve Laakkonen, E. (2007). The role of parenting self-efficacy in children's social and academic behavior. *European Journal of Psychology of Education*, 22(1), 41-61.
- Kalaycı, Ş. (2010). *Spss uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri*. 5. Baskı. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kaner, S. (2007). *Öğretmenlerin ve anne-babaların öz-yetkinlik inançları, tükenmişlik algıları ve çocukların problem davranışları*. (Bilimsel araştırma projesi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kavanagh, D. J. ve Bower, G. H. (1985). Mood and self-efficacy: Impact of joy and sadness on perceived capabilities. *Cognitive Therapy and Research*, 9(5), 507-525.

- Kıvanç, R. (2020). *24-36 aylık çocuğu olan annelerin öz yeterlik algıları ve çocuk yetiştirme tutumları ile çocuğun motor gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kıvrak Kunt, P. (2019). *5-6 yaş çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Klein, M. (1950). On the criteria for the termination of a psycho-analysis. *International Journal Psycho-Analysis*, 31, 78-80.
- Konuk Şener, D. (2011). *Annelik öz etkililiği ve benlik saygısını yükseltme programının etkililiği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kotil, Ç. ((2010). *Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyalduygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeyinin etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Koyaş, S. (2021). *Okul öncesi dönemde görülen saldırgan davranışların ebeveyn öz-yeterlik algısına ve çocuğun mizaç özelliklerine göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kurnaz, H. (2019). *60-66 aylık çocukların kendilik algıları ile annelerinin öz yeterlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (2000). *İlköğretimde rehberlik*. Ankara: Nobel.
- Küçüködük, C. (2015). *3-5 yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Lange G., Sheerin D., Carr A., Dooley B., Barton V, Marshall A. M.,.... Doyle, M. (2005). Family factors associated with attentiondeficit hyperactivity disorder and emotional disorders in children. *Journal of Family Therapy*, 27(1): 76-96.
- Maddux, J. E. (2002). Self-efficacy: The power of believing you can. In C. R. Snyder ve S. J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology* içinde (ss. 277–287). Oxford University Press.
- Mahler, M. S. Pine, F. ve Bergman, A. (2015). *İnsan yavrusunun psikolojik doğumu* (3. Baskı). (Çev. A. N. Babaoğlu) İstanbul: Metis. (Orjinal çalışma basım tarihi 1975).
- Manicavasagar, V., ve Silove, D. (1997). Is there an adult form of separation anxiety disorder? A brief clinical report. *Australasian Psychiatry*, 31(2): 299-303.

- Manicavasagar, V., Silove, D., Curtis, J., ve Wagner, R. (2000). Continuities of separation anxiety from early life into adulthood. *Journal of anxiety disorders*, 14(1): 1-18.
- Manicavasagar, V., Silove, D., Rapee, R., Waters, F., Momartin, S. (2001). Parent-child concordance for separation anxiety: a clinical study. *Journal of Affective Disorders*, 65(1), 81-84.
- Manicavasagar V., Silove D., Wagner R. ve Drobny, J. (2003) A self-report questionnaire for measuring separation anxiety in adulthood. *Comprehensive Psychiatry*, 44(2): 146- 153.
- May, A. C. (2013). *The effects of parent factors on children's separation anxiety* (Doctoral dissertation). Louisiana State University and Agricultural and Mechanical College, Louisiana, ABD.
- Maysel, O. ve Scher, A. (2000). Mother's attachment concerns regarding spouse and infant's temperament as modulators of maternal separation anxiety. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(7): 917-925.
- Moldovan, O. D. ve Moldova, T. (2013). The separation anxiety at kindergarten children. *Journal Plus Education*, 11(2), 97-104.
- Nazlıoğlu, A. G. (2019). *Çocuğun ayrılık kaygısı ile annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ollendick, T. H., Lease, C. ve Cooper, C. (1993). Separation anxiety in young adults: A preliminary examination. *Journal of anxiety disorders*, 7(4): 293-305
- Onwuegbuzie, A. J. ve Collins, K. M. T. (2007). A typology of mixed methods sampling designs in social science research. *The Qualitative Report*, 2(12), 281-316.
- Özdemir, A. D. (2012). *Bazı değişkenler açısından okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal becerilerinin ve ailelerinin ebeveynliğe yönelik tutumları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Özdemir, A. D. (2019). *Annenin bağlanma boyutları ve çocuğun ayrılık kaygısının anneye ait sosyodemografik faktörlere göre incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bahçeşehir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özdemir, G. (2019). *Annelerin 3-6 yaş çocuklarına sağladıkları ev ortamının uyarıcılığı ile ebeveyn öz yeterlik düzeyi arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkubat, S. ve Elibol F. (2018). *Ebeveyn öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. International Congress on Politic, Economic and Social Studies'de sunulan bildiri. Venice, Italy.

- Özkul, F. B. (2015). *48-60 aylık çocukların babalarının ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, M. ve Giren, S. (2016). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocukların problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503.
- Peleg, O., Halaby, E. ve Whaby, E. N. (2006). The relationship of maternal separation anxiety and differentiation of self to children's separation anxiety and adjustment to kindergarten: A study in Druze families. *Journal of Anxiety Disorders*, 20(8), 973-995.
- Pisterman, S., Firestone, P., McGrath, P., Goodman, J. T., Webster, I., Mallory, R. ve Goffin, B. (1992). The effects of parent training on parenting stress and sense of competence. *Canadian Journal of Behaviour Science*, 24(1), 41-58.
- Schunk, D. H. (1995). Self-efficacy, motivation, and performance. *Journal of Applied Sport Psychology*, 7(2), 112-137.
- Schwarzer, R. (1993). Measurement of perceived self-efficacy– psychometric scales for cross-cultural research. Berlin: Freien Universitat.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Shear, K., Jin, R., Ruscio, A. M., Walters, E. E. ve Kessler, R. C. (2006). Prevalence and correlates of estimated DSM-IV child and adult separation anxiety disorder in the National Comorbidity Survey Replication. *American Journal of Psychiatry* 163(6):1074-1083.
- Silove, D., Slade, T., Marnane, C., Wagner, R., Brooks, R. ve Manicavasagar, V. (2007). Separation anxiety in adulthood: Dimensional or categorical? *Comprehensive Psychiatry*, 48(6): 546-553.
- Solmaz, B. A. (2017). *Korkusu olan ve olmayan 3-6 yaş arası çocukların, anne baba tutumlarının ve anne baba kaygısının çocukların korkularına olan etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soyoğlu, F. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveyn öz yeterlik ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Spence, S.H., Rapee, R., McDonald, C. ve Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschooler. *Behaviour Research and Therapy*, 39 (11), 1293-1316.
- Synder, C. R. ve Lopez, S. J. (2005). *Handbook of positive psychology*. Oxford University Press: New York.

- Stone, L. L., Otten, R., Soenens, B., Engels, R. C. M. E. ve Janssens, J. M. A. M. (2015). Relations between parental and child separation anxiety: The role of dependency-oriented psychological control. *Journal of Child and Families Studies*, 24, 3192-3199.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2013). *Using multivariate statistics* (6. Baskı). Boston MA: Pearson.
- Teti, D. M. ve Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918 – 929.
- Teze, S. ve Arslan, E. (2016). Annesi çalışan 6 yaş çocukların ayrılık kaygısının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 52, 417-435.
- Teze, S. ve Arslan, E. (2016). Ayrılık kaygısı değerlendirme ölçeği-çocuk/ebeveyn formu geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 48(2), 333-344.
- Topcu, M. (2016). Ayrılma ve bireyleşme: Nesne ilişkileri üzerine terapötik uygulama. *Ayna Klinik Psikoloji Dergisi*, 3(2), 17-28.
- Turhan, Ç. (2017). *Anne babası boşanmış 9-12 yaşlarındaki çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Tüzün O. ve Sayar K. (2006). Bağlanma kuramı ve psikopatoloji. *Düşünen Adam*;19(1):24–39.
- Uyanık Balat, G. (2014). Okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin öz yeterlilik ve depresyon düzeylerinin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 661-676.
- Uyanık Balat, G., Sezer, T. ve Tunçeli, H. İ. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 47-63.
- Uyanık Balat, G. ve Yılmaz, E. (2014). Okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile ebeveyn öz yeterlilik algılarının incelenmesi, *Education Sciences*, 9(4) , 394-402.
- Wells-Parker, E., Miller, D. I. ve Topping, J. S. (1990). Development of control-of outcome scales and self-efficacy scales for women in four life roles. *Journal of Personality Assessment*, 54(3-4), 564 – 575.
- World Health Organization. (1993). *The ICD-10 classification of mental and behavioural disorders: Diagnostic criteria for research (Vol. 2)*. World Health Organization.

- Yeşildaş, F. B. (2018). *Okul öncesi çocuklarda kaygının ebeveyn-çocuk ilişkisine yönelik değişkenler açısından değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, H. (2015). *Gebe kadınların ebeveynlik öz-yeterliliklerinin prenatal uyumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Hemşirelik Anabilim Dalı, Malatya.
- Yıldız Çiçekler, C., Girgin Büyükbayraktar, Ç., Konuk Er, R. ve Alakoç Pirpir, D. (2014). 1-3 yaş arasında çocuğu bulunan annelerin öz yeterlikleri ile mükemmeliyetçilikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 109-124.
- Yılmaz, E. (2015). *Obezite grubunda ayrılma anksiyetesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. ve Saran, H. (2004). Yabancı dilde hazırlanan bir öğretmen öz-yeterlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 260-267.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk ruh sağlığı*. (24. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Zembat, R., Uyanık Balat, G., Çinko, M., Önkol, L. ve Acar, M. (2009). Anasınıfındaki çocukların ailelerinin öz yeterlilik düzeylerinin incelenmesi. B. Özer, H. Yaratan ve H. Caner (Der.), *International Conferences on Educational Science*, 3, 2074 – 2084. Kıbrıs (ICES'08).

EKLER

EK A BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

FMV Işık Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında, Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz AKTAN danışmanlığında; “Annelerin Öz Yeterlik Düzeyinin Çocuklardaki Ayrılık Kaygısı Üzerindeki Etkisinde Annelerin Ayrılık Kaygısı Düzeyinin Aracı Etkisinin İncelenmesi” konusunda tez yazmaktayım.

Tez çalışmama katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu sebeple dolduracağınız anketler sadece araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz ve içtenlikle cevaplamanızdır. Lütfen sizin için en uygun olan kutucuğu işaretleyiniz. Katılım sırasında ya da sonrasında sorularınız için aşağıda belirtilen mailden bana ulaşabilirsiniz. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya kendi rızanız ile katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelmektedir.

Yukarıda çalışma ile ilgili olan bilgileri okudum. Bu araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

EK B IŞIK ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL ONAYI

FMV IŞIK ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
ETİK KURUL ALT KOMİSYON RAPORU

Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrenci no'lu, Buğse Bilgin tarafından yürütülecek olan "Annelerin Öz Yeterlik Algılarının Çocuğunun Ayrılık Anksiyetesi Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Anksiyetesi Düzeyinin Aracı Etkisinin İncelenmesi" başlıklı tez araştırma protokolüne ait dosyanın incelenmesi sonucunda; tez araştırmasında katılımcıların risklerinin bulunmadığı, katılımcı/örneklem seçiminin yeterli olduğu, savunmasız herhangi bir katılımcının bulunmadığı, katılımcıların gönüllü olarak katıldığını belgeleyen bilgilendirilmiş onay formunun düzenlendiği, katılımcıların gizlilik ilkesine uygun olarak bilgi ve verilerinin korunduğu, kimlik bilgilerinin saklı tutularak bulguların sadece bilimsel amaçla ve toplum yararı için kullanılacağına açıklandığı belirlenmiş ve etik yönden uygun bulunmuştur. 16.12.2021

Prof. Dr. Gülden Güvenç

Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Deveci

Dr. Öğr. Üyesi Miray Akyunus

FMV IŞIK ÜNİVERSİTESİ	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ KLİNİK PSİKOLOJİ YÜKSEK LİSANS	
TEZ/PROJE/ARAŞTIRMA ÇALIŞMALARI İÇİN	
ETİK ALT KURUL DEĞERLENDİRME FORMU	
Tez/Proje/AraştırmaAdı	: Annelerin Öz Yeterlik Algılarının Çocuğunun Ayrılık Anksiyetesi Üzerindeki Etkisinde Annenin Ayrılık Anksiyetesi Düzeyinin Aracı Etkisinin İncelenmesi
Yürütücü	: Buğşe Bilgin
Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktan
Başvuru Tarihi	: 8.12.2021
1. Niteliği gereği çalışma için Etik Kurulu onayı gerekli midir?	☒ Evet ☐ Hayır
2. Katılımcıların uğrayabileceği riskler beklenen yararlarla uyumlu mu?	☒ Evet ☐ Hayır
(a) Risk var mı?	☐ Evet ☒ Hayır
(b) Yarar var mı?	☒ Evet ☐ Hayır
(c) Bu yararlar göre riskler değer mi?	☒ Evet ☐ Hayır
3. Riskler minimize edilmiş mi?	☒ Evet ☐ Hayır
4. Yararlar maksimize edilmiş mi?	☒ Evet ☐ Hayır
5. Katılımcı seçimi dengeli mi?	☒ Evet ☐ Hayır
6. Savunmasız katılımcılar için ek önlemler alınmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır
7. Katılımcıların özgür ve bilgilendirilmiş bir şekilde araştırmada rol almaları sağlanmış mı?	☒ Evet ☐ Hayır
(a) Katılım onay formu var mı?	☒ Evet ☐ Hayır
(b) Form anlaşılabilir bir nitelikte mi?	☒ Evet ☐ Hayır
8. Özel yaşam ve katılımcı güvenliği korunuyor mu?	☒ Evet ☐ Hayır
9. Verilerin korunması için gerekli tedbirler alınmış mıdır?	☒ Evet ☐ Hayır
SONUÇ :	☒ Etik açıdan uygundur ☐ Etik açıdan düzeltmeler gereklidir.* ☐ Etik açıdan uygun değildir*
*Nedenlerini ek bir rapor halinde açıklayınız.	
TARİH	16.12.2021
Prof. Dr. Gülden Güvenç	Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Deveci
	Dr. Öğr. Üyesi Miray Akyunus

EK C SOSYODEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

BİRİNCİ BÖLÜM					
Çocuğunuzun cinsiyeti:	☐ Kız		☐ Erkek		
Çocuğunuzun doğum tarihi:					
Çocuğunuzun kendisinden başka kardeşi var mı?	☐ Yok	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4 ve üstü
Anketi doldurduğunuz çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?	☐ İlk	☐ 2.	☐ 3.	☐ 4. ve üstü	
Çocuğunuz anaokulu/kreşe devam ediyor mu?	☐ Evet		☐ Hayır		
Çocuğunuzun anaokulu/kreşe devam etme süresi?	☐ 0-12 ay	☐ 13- 24 ay		☐ 25 ay ve üstü	
Hali hazırda çocuğunuzun tedavi sürecine devam edilen ya da tedavi süreci tamamlanmamış olan bir psikiyatrik tanısı var mı?	☐ Evet		☐ Hayır		

İKİNCİ BÖLÜM

Yaşınız:					
Yaşadığınız Şehir:					
Eğitim Durumunuz:	☐ İlköğretim	☐ Lise	☐ Ön lisans	☐ Lisans	☐ Lisans üstü
Medeni Durumunuz	☐ Evli		☐ Boşanmış		☐ Diğer
Çalışma Durumunuz	☐ Çalışıyor	☐ Çalışmıyor		☐ Evden çalışıyor	☐ Emekli
Gelir düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?	☐ Düşük	☐ Düşük-orta	☐ Orta	☐ Orta-yüksek	☐ Yüksek
Çocuğunuzun bakımında size destek olan kişiler var mı? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)	☐ Eş	☐ Arkadaş	☐ Akra-ba	☐ Bakıcı	☐ Diğer
Hali hazırda tedavi sürecine devam ettiğiniz ya da tedavi süreci tamamlanmamış bir psikiyatrik tanınız var mı?	☐ Evet			☐ Hayır	

EK D YENİLENMİŞ BERKELEY EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ (BPSE-R)

(Berkeley Parenting Self Efficacy Scale Revised Version BPSE-R)

Ebeveynliğe Özgü Strateji Alt Boyutu

Lütfen çocuğunuzla aşağıdaki stratejileri kullanırken kendinize ne derece güvendiğinizi belirtiniz.

	Hiç güvenmiyorum	Biraz güvenmiyorum	Orduka güvenmiyorum	Güveniyorum	Çok güveniyorum	Tamamen güveniyorum
1 Çocuğumu dinleme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2 Çocuğumun duygularını anlama	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3 Çocuğumun önünde duygularımı kontrol etme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4 Çocuğum yanlış davrandığında aşırı tepki vermekten kaçınma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5 Çocuğuma onun anlayacağı şekilde açıklamalarda bulunma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6 Çocuğum doğru davrandığında onu övme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7 Çocuğum yanlış davrandığında uyguladığım disiplin yönteminde tutarlı olma	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Çocuğa Kazandırılabilirler Alt Boyutu

Lütfen çocuğunuzun aşağıdaki davranışları öğrenmesine yardımcı olurken kendinize ne kadar güvendiğinizi belirtiniz.

	Hiç güvenmiyorum	Biraz güveniyorum	Oldukça güveniyorum	Güveniyorum	Çok güveniyorum	Tamamen güveniyorum
8. Çeşitli besleyici/sağlıklı yiyecekler yeme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Yeterli uyuma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Kibar olma (örn. lütfen ve teşekkür ederim deme)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Düşüncelerini açık bir biçimde ifade etme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. İhtiyaç duyduklarında diğer çocuklara yardım etme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Diğer çocuklarla iyi geçinme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Diğer insanların duygularını önemseme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Resimli çocuk kitabı okumaktan hoşlanma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Kendi kendine birşeyler yapmaya çalışma	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Kavramları (renk, şekil, sayı gibi) öğrenme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Bir yetişkin tarafından söylenmeden uygun/doğru davranma	☐	☐	☐	☐	☐	☐

EK E AYRILIK KAYGISI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU)

Yönerge: Aşağıdaki her bir soruyu dikkatli bir şekilde okuyunuz ve çocuğunuz için bu soruların ‘hiçbir zaman, bazen, sık sık veya her zaman’ olduğuna karar veriniz. Ondan sonra her bir soru için çocuğunuzun en iyi tanımladığını düşündüğünüz kelimenin önündeki alana X işareti koyunuz. Doğru veya yanlış cevap yoktur. Çocuğunuzun genellikle nasıl hissettiğini tanımlayan kelimeleri hatırlayınız ve tercih ediniz.

Genellikle nasıl..... (hangi sıklıkla.....)

1.Çocuğunuz geceleri uykuya dalıncaya kadar sizin kalmanızı ister mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
2. Çocuğunuz doğum günü partisine veya oyun oynamak için bir yere gittiğinde tam zamanında onu alacağınıza dair söz vermek zorunda kalıyor musunuz?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	---her zaman
3. Çocuğunuz odada kimse yokken yalnız kalmaktan korkar mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
4. Çocuğunuz oynamak için iyi bir arkadaşının evine yalnız başına gitmeye çekinir mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-her zaman
5. Çocuğunuz geceleri yalnız uyumaktan korkar mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
6. Çocuğunuz oyuna, doğum günü partisine veya okul sonrası aktivitelerine gittiğinde çocuğunuzla birlikte kalmaya ihtiyaç duyar mısınız?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
7. Çocuğunuz sizin ve babasının görebildiği bir yerde olup olmadığını sık sık kontrol eder mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
8. Çocuğunuz okula giderken tek başına servise binmekten çekinir mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
9. Çocuğunuz onun başına kötü şeyler geleceğinden kaygılanır mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
10. Çocuğunuz bütün gece rahat bir şekilde uyumak için sizin yanında olmanıza ihtiyaç hisseder mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman

11. Çocuğunuz banyo yapmak, duş almak veya dişlerini firçalamak için banyoda yalnız kalmaktan korkar, çekinir mi?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
12. Siz işinizi yapmak için veya çalışmak için ayrılırken çocuğunuz herhangi biriyle evde kalmaktan korkar mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
13. Çocuğunuz gündüzleyin odasında yalnız olmaktan korkar mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman
14. Çocuğunuz oynamak için iyi bir arkadaşını evine bırakılmaktan korkar mı?	-----hiçbir zaman	---bazen	---sık sık	-----her zaman

EK F YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ ANKETİ (YAA)

Aşağıdaki sorular bir yetişkin (18 yaş üzeri) olarak yaşamış olabileceğiniz bazı belirtilere yöneliktir. Lütfen bu belirtileri yaşayıp yaşamadığınıza göre sorunun karşısındaki uygun yeri işaretleyiniz. Lütfen tüm soruları yanıtlayınız.

	Çok Sıklıkla	Sıklıkla	Nadiren	Hiç
1- Size yakın olan kişilerle birlikte evinizdeyken kendinizi daha güvende hissettiniz mi?				
2- Evinizden saatlerce uzak kalmakta zorluk çektiniz mi?				
3- Çantanızda veya cüzdanınızda size güven ya da huzur veren bir şeyler taşıyor musunuz?				
4- Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere evden ayrılmazdan önce aşırı stres yaşadınız mı?				
5- Size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördüğünüz oldu mu?				
6- Bir yolculuğa çıkmanızdan önce size yakın olan birinden ayrılmakla ilgili aşırı stres yaşadınız mı?				
7- Günlük işleriniz aksadığında çok huzursuz olur musunuz?				
8- Size en yakın kişilerle olan ilişkilerinizin yoğunluğu konusunda endişelendiniz mi? Örneğin çok aşırı bağlı olmanızdan dolayı.				
9- İşiniz veya diğer düzenli ev dışı uğraşlarınız için evinizden ayrılmadan önce baş ağrısı, mide ağrısı ya da bulantı gibi (veya başka) belirtiler oldu mu?				
10- İnsanları yakınımda tutmak için çok fazla konuştuğunuzu fark ettiğiniz oldu mu?				
11- Size yakın kişilerden ayrıldığınızda (örneğin işe gitmek ya da evden dışarıya çıkmak için), özellikle onların nerede oldukları konusunda endişelendiniz mi?				
12- Gece tek başınıza uyumakta güçlük çeker misiniz? Örneğin bir yakınınız evdeyse daha iyi uyur musunuz?				

13- Size yakın olan kişilerin seslerini işitebiliyor ya da televizyonun veya radyonun sesini duyuyorsanız daha kolay uyuduğunuzu fark ettiniz mi?				
14- Size yakın olan kişilerden uzak kaldığınızı düşündüğünüzde çok sıkıntı yaşadınız mı?				
15- Evinizden uzakta olmayla ilgili kâbuslar ya da rüyalar gördünüz mü?				
16- Yakınlarınızın ciddi bir zarar görebileceği hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, bir trafik kazası geçirmeleri veya ölümcül bir hastalığa yakalanmaları gibi.				
17- Günlük olağan işlerinizi yaparken, size yakın olan kişilerle bağlantı kurmanızı engelleyecek değişimlerin olması sizi çok huzursuz eder mi?				
18- Önemsediğiniz insanların sizi terk edeceği konusunda çok fazla endişelenir misiniz?				
19- Hiç evde ya da yatak odasında ışıklar açıkken daha iyi uyuduğunuzu farkettiler mi?				
20- Özellikle size yakın kişiler evde değilse, evde tek başınıza kalmaktan kaçınmaya çalışır mısınız?				
21- Size yakın olanlardan ayrıldığınızı ya da onların sizi terk ettiğini düşündüğünüzde, aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin, aniden titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
22- Size yakın olan kişilerle düzenli olarak (örn; her gün) telefon görüşmeleri yapamadığınızda sıkıntı yaşadığınızı fark ettiniz mi?				
23- Önemsediğiniz birisi sizi terk ettiğinde, bu durumla başa çıkamayacağınızdan ya da onusuz yapamayacağınızdan korktunuz mu?				
24- Size yakın olan kişilerden ayrıldığınızda aniden gelen sıkıntı nöbetleri ya da panik ataklarınız (örneğin ani titreme, terleme, çarpıntı, nefes darlığı gibi) oldu mu?				
25-Sizi, yakın olduğunuz birilerinden ayırabilecek muhtemel olaylarla hakkında çok fazla endişelenir misiniz? Örneğin, işle ilgili gereklilikler gibi.				
26- Hiç, size yakın olan kişiler “çok fazla konuştuğunuzu” söylediler mi?				
27- Bazı insanlarla olan ilişkilerinizin, onlar için sorunlar oluşturacak kadar yakın olduğu konusunda endişelenir misiniz?				

EK G YENİLENMİŞ BERKELEY EBEVEYN ÖZ YETERLİK ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

Ölçek kullanımı hk izin Gelen Kutusu x ✕ 🖨 🔗

Buşe Bilgin 5 Kasım Cum 11:30 ☆ ↶ ⋮

Alıcı:

Merhaba Tülin Hocam,

İsmin Buşe Bilgin. FMV Işık Üniversitesi Çocuk Ergen Odaklı Klinik Psikoloji Programı'nda YL yapmaktayım.

Dr. Z. Deniz AKTAN'ın danışmanlığında yürüttüğüm tez çalışmamda Ebeveynlerin Öz Yeterliğinin Anne ve Çocuktaki Aylık Anksiyetesini Yordayıp Yordamadığını incelemek amacıyla ölçeğinizi "Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği(BPSE-R)"'ne ihtiyaç duymaktayım. Ölçeği kullanmak adına izninizi istemekteyim.

Saygı ve sevgilerimle.

Psk. Buşe BİLGİN

TULIN GULER YILDIZ 7 Kasım Paz 22:32 ☆ ↶ ⋮

Alıcı: ben ▾

Merhaba Buşe Hanım,

BPSE-R Ölçeğini kullanabilirsiniz. Ekte ölçeği, ölçeğin orijinalinin geliştirilmesine ilişkin makaleyi ve bizim uyarlama makalemizi gönderiyorum. Çalışmalanızda başarılar dilerim.

Prof. Dr. Tülin Güler Yıldız
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitim Anabilim Dalı

EK H AYRILIK KAYGISI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (EBEVEYN FORMU) KULLANIM İZİNİ

← 📧 ⚠️ 🗑️ 📧 ⌚ 🔄 📧 📧 ⋮ 1 ileti dizisinden 1. < >

Buşe Bilgin 21 Ekim Per 16:10 ☆ ↶ ⋮
Alıcı:

Sayın Emel Arslan ve Saniye Teze Hocalarım;

Ben Işık Üniversitesi Çocuk Ergen Odaklı Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi Buşe Bilgin. Ebeveyn Kaybı Yaşamış Annelerin Çocuk Yetiştirme Tarzları ve Özyeterlik Düzeylerinin Çocuğun Ayrılık Anksiyetesi Düzeyine Olan Etkisini araştıracağım bir tez yazma arzusu içerisindeyim. Bu tezi hazırlamam için sizin geçerlik güvenirlik çalışmasını yapmış olduğunuz "Ayrılık Kaygısı Değerlendirme Ölçeği, Çocuk/Ebeveyn Formu"nu kullanmak istemekteyim.

İzninizi saygılarımla arz ederim.

Psk. Buşe Bilgin.

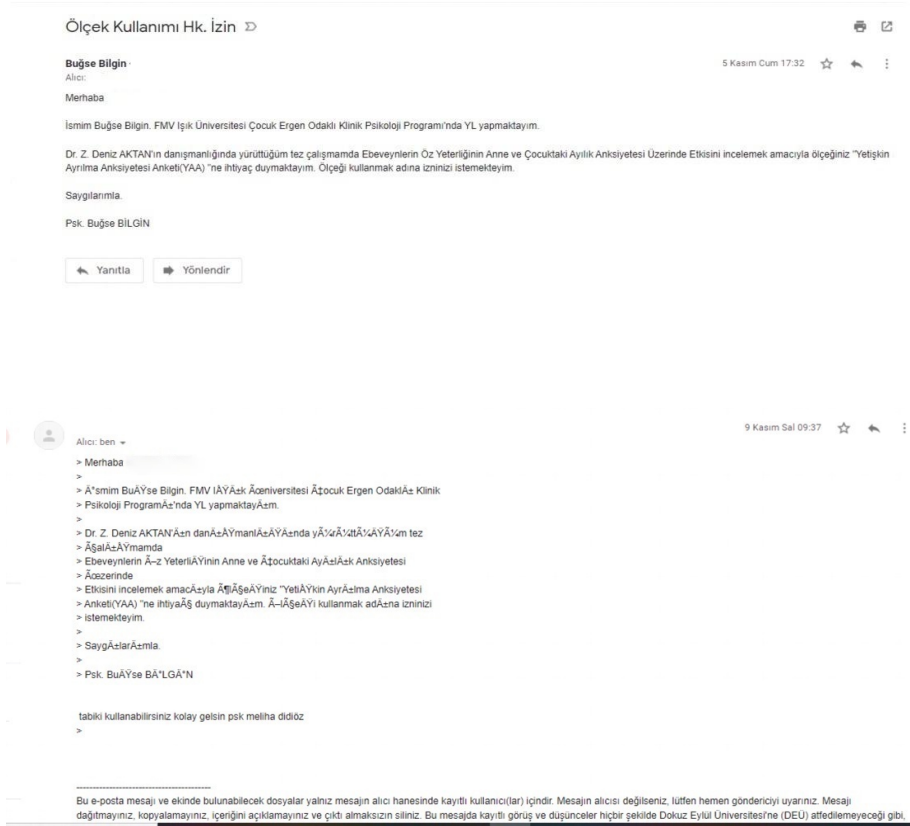
Saniye Teze 22 Ekim Cum 16:02 ☆ ↶ ⋮
Alıcı: ben,

Merhaba Buşe,

Ölçek formu ektedir. Çalışma sonuçlarından bizi de haberdar edersen sevinirim. Akademik yolculuğunda başarılar dilerim. Sevgiler..

On Thu, 21 Oct 2021 16:10:09 +0300, Buşe Bilgin wrote

EK I YETİŞKİN AYRILIK ANKSİYETESİ (YAA) ÖLÇEĞİ KULLANIM İZİNİ

ÖZGEÇMİŞ